

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 10.

Lördagen den 1 mars.

Kl. 2 em.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Weijne* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 81, angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid läroanstalterna för blinda m. m.;

nr 82, angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.;

nr 84, angående anslag till Navigationsskolorna: Skolhälsovård;

nr 91, angående anslag för kontrollen över sparbankerna;

nr 92, angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden;

nr 93, angående anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm;

nr 97, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv; och

nr 98, angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 74, angående bidrag till främjande av humanistisk forskning; och

nr 80, angående anslag till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten:

till bankoutskottet propositionen, nr 83, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 85, angående bemyndigande att iordningställa vissa åbolägenheter;

till bevillningsutskottet propositionen nr 86, med förslag till förordning om investeringsfonder; samt

- till statsutskottet propositionerna:
nr 87, angående befrielse för sysslomannen vid Sundby sjukhus A. Nordfeldt från viss skadeståndsskyldighet till kronan; och
nr 88, angående vissa anslag till barnmorskeläroanstalterna.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under riksstatsens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Förenta Nationerna m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av väckt motion angående införseltull på skaldjur;

nr 13, i anledning av väckt motion om nedsättning av stämpelavgiften vid köp och byte av fast egendom;

nr 14, i anledning av väckt motion om skattefrihet för Samfundet De Nio; och

nr 15, i anledning av väckta motioner om beredande av skattelindring för folkets hus- och folkets parkföreningar;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående ändrad lydelse av § 8 mom. 2 bankoreglementet;

nr 5, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livräntor åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare vid statens järnvägar;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion angående rätt för innehavare av skjutvapen att utan särskilt tillstånd förvärva ammunition för dessa vapen; och

nr 13, i anledning av väckt motion angående utredning av möjligheterna att genom lagstiftning begränsa och råda bot på missförhållanden inom den s. k. agenthandeln;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om skärpning av bestämmelserna i 63 § alkoholistlagen;

nr 6, i anledning av väckt motion om översyn av bestämmelserna i lagen om expropriation i syfte att förebygga rättsförluster vid handläggning och avgörande av expropriationsmål; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

jordbruksutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av grunderna för bekämpande av sjukdomen smittsam kastning hos nötkreatur jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, över motion angående införande av en betryggande kontroll å saluförda livsmedelskonserver m. m.; och

nr 2, över motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m.

§ 5.

Upplästes, följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Ruben Swedberg* på grund av influensa tills vidare är oförmögen att delta i riksdagens arbete, intygas

Örebro den 25 februari 1947.

R. Melander,
leg. läk.

Kammaren beviljade herr Swedberg ledighet från riksdagsgörömlen fr. o. m. den 25 nästlidna februari tills vidare.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes därefter kl. 2.05 em.

In fidem
Per Bergsten.

Tisdagen den 4 mars.

Kl. 4 em.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Weijne* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 89, angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;
nr 90, angående inköp av Källstorps Södergård i Ljungby och Dörby socknar, Kalmar län; och
nr 102, angående anslag för budgetåret 1947/48 till konstfackskolan m. m.
Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 81, angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid läroanstalterna för blinda m. m.;

nr 82, angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.;

nr 84, angående anslag till Navigationsskolorna: Skolhälsovård; och

nr 91, angående anslag för kontrollen över sparbankerna;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 92, angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden;

till statsutskottet propositionerna:

nr 93, angående anslag till nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm; och

nr 97, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 98, angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 2, 3 och 30, bevillningsutskottets betänkanden nr 12—15, bankoutskottets utlåtanden nr

4—6, första lagutskottets utlåtanden nr 11 och 13, andra lagutskottets utlåtanden nr 5—7, jordbruksutskottets utlåtande nr 9 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

§ 5.

Herr *Håstad* avlämnade en av honom och herr *Birke* undertecknad motion, nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 67, angående omorganisation av medicinalstyrelsen.

Denna motion bordlades.

§ 6.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr *Vigelsbo*, som anförde: Herr talman! Enligt en i dagens tidningar synlig uppgift kommer inom kort allt vetemjöl att uppblandas med 5 procent korn. Denna nödtvungna utdrygning av vårt vetemjöl ger vid handen, att tillgångarna på brödsäd äro tämligen begränsade. Innevarande vinters hårda klimat torde som ett ytterligare riskmoment innebära, att även detta års brödsädesskörd kommer att försvagas. Den senaste höstens otjänliga väderlek vid den tidpunkt då höstsådden skulle verkställas innebar att betydande arealer blevo osådda men att ännu större arealer voro besådda vid en så sen tidpunkt att man nu har anledning hysa allvarliga farhågor för att den där mycket svaga vegetationen icke kunnat överleva denna hårda vinter. Hösten var otjänlig, vintern har varit hård, och hur våren kommer att gestalta sig, det veta vi ännu inte. Det enda vi med säkerhet veta är att vårt brödförsörjningsläge är synnerligen ansträngt. Det gäller således under den kommande våren att söka rädda vad som räddas kan. Övergödsling av lättlost kväve, t. ex. kalksalpeter, har på ett svagt utvecklat höstsädesfält många gånger visat sig kunna åstadkomma underverk. Nu visar sig emellertid tilldelningen av sådana konstgödselmedel under den kommande våren bli synnerligen liten, endast några få procent av vad man tidigare brukat inköpa. Brödsädesodlarnas uppmärksamhet är med anledning härav inriktad på de möjligheter, som föreligga för erhållande av extra tilldelning av kvävegödselmedel.

En annan faktor, som i förevarande situation torde ha anledning kunna påräkna ett betydande intresse, är frågan om vårveteodlingen. Vårvetet lämnar som regel ett kvalitativt gott utbyte men kan i fråga om det kvantitativa utbytet knappast mäta sig med andra sädeslag. Vårvetet torde emellertid i fråga om årets brödförsörjning komma att spela en betydande roll. Vårveteodling i större skala innebär betydande ekonomiska risker. Vid vissa tillfällen med goda naturliga betingelser kan skördeutfallet bli mycket bra under det att det vissa år under sämre betingelser kan visa sig mycket misslyckat. Som förhållandena äro i år med djupt tjälad jord och därmed sammanhängande fara för en kall försommar är risken mer än vanligt stor. Trots detta måste kanske ändock riskerna tagas och ett försök göras. Skola nu dessa risker tagas, så böra de emellertid göras så små som möjligt samt, i den mån de alltjämt föreligga, rättvist fördelas mellan det allmänna och odlaren. För ett neutraliserande av de onekligen stora risker, som i år föreligga, torde även för vårveteodlingen frågan om kvävegödseltilldelningen spela en stor roll. Kalkkväve som grundgödsling och kalksalpeter som övergödsling torde vara nödvändigt för att man med framgång skall kunna driva denna odling. Men med den tilldelning som vi fått torde varken grundgödsling eller övergödsling vara möjlig, och detta förhållande torde i inte ringa grad avskräcka jordbrukarna från att ägna sig åt denna odling.

Interpellation. (Forts.)

Ett väl avvägt stimulanspris är med hänsyn till de ekonomiska risker, som äro förknippade med denna odling, väl motiverat. Om stimulanspriset och omfattningen av kvävegödselmedeltilldelningen så fort som möjligt kunde bli kända skulle detta helt säkert påtagligt stimulera intresset för värveteodlingen, låt vara att riskerna i och för sig därmed inte kunna anses eliminerade.

En iakttagelse som gjorts är att om man sår korn och värvete i blandning så ger det större avkastning än om man sår dessa sädeslag vart för sig. Då man nu i år nödgas blanda korn och vete, varför då inte medgiva att blandningen får verkställas redan vid sädnen och den skördade produkten betraktas som brödsäd samt prissätts med hänsyn till blandningens procentuella sammansättning?

Med hänvisning till här berörda omständigheter får jag härmed hemställa om andra kammarens medgivande att få till statsrådet och chefen för folkhus-hållningsdepartementet framställa följande frågor:

Kan en bättre tilldelning av kvävegödselmedel för veteodlingen vara att påräkna?

Kan en blandning av utsädet, korn och värvete, medgivas utan att den skördade varans karaktär av brödsäd därmed äventyras?

Äro, i fråga om värvetet, några stimulanspriser att påräkna?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Annäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Nederländerna träffad handelsöverenskommelse;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och den belgisk-luxemburgiska ekonomiska unionen träffad handelsöverenskommelse; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avgivande av förklaring i enlighet med bestämmelserna i art. 36, mom. 2, i stadgan för den internationella domstolen.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.11 em.

In fidem
Per Bergsten.

Onsdagen den 5 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att herr Friberg, som vid kammarens sammanträde den 10 januari med läkarintyg styrkt sig från och med samma dag tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgörömlen, den 4 mars åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Avlämnades följande propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Vougt* propositionerna:

nr 101, angående försäljning av fastigheter, som förvaltas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd, m. m.;

nr 105, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och
nr 106, angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter: samt

av herr statsrådet *Danielson* propositionen, nr 99, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av äldre rättegångsbalken å rättegången vid krigsdomstol m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, som anförde: Herr talman! Fröken Öberg har frågat mig, om det finns någon möjlighet att medge lättnader i indrivningsförfarandet för restförda skattskyldiga.

I anledning av denna fråga vill jag till en början framhålla, att jag är väl medveten om de svårigheter som i många fall kunna uppstå för sådana skattskyldiga, vilka ha att jämsides med den på årets inkomst belöpande källskatten göra avbetalningar på äldre restförda skatter. Jag vill även erinra om att jag i cirkulärskrivelse till samtliga länsstyrelser den 23 december förra året framhöll angelägenheten av att inom ramen för gällande lagstiftning åtgärder vidtoges i syfte att åstadkomma en lindring i betalningsskyldigheten för restförda skattskyldiga. I skrivelsen omnämnde jag vidare, att för Stockholms vidkommande uppborädsintendenten i staden föreskrivit, att då införsel beviljats före årsskiftet skulle fr. o. m. den 1 januari 1947 de i respektive införselbeslut angivna löneavdragen reduceras till hälften. Därjämte hade en mindre höjning av de införsel fria minimibeloppen medgivits fr. o. m. årsskiftet. Jag anförde vidare i skrivelsen: de i Stockholm sålunda genomförda åtgärderna synas i stort sett väl avpassade och ägnade att, utan att otillbörligt åsidosätta de fiskaliska intressena, i betydande grad undanröja de med övergången till det nya uppboräds systemet förenade olägenheterna. Liknande åtgärder synas därför lämpligen böra genomföras jämväl i övriga delar av riket.

Svar på fråga. (Forts.)

De av mig sålunda förordade åtgärderna innebära en betydande lättnad för restförda skattebetalare. Om man såsom ett grovt genomsnitt antager, att före årsskiftet på grund av införsel innehållits 20 procent av vederbörandes veckolön samt att källskatteavdraget, såvitt angår en skattskyldig med barn, utgör något över 10 procent av veckolönen, skulle detta innebära att för dylika skattskyldiga någon mera avsevärd merbelastning icke inträdde i samband med källskatteförordningens ikraftträdande. Däremot innebär det angivna förfarings sättet självfallet en förlängning av den tid, under vilken införsel för uttagande av de äldre skatterna pågår.

Det är tveksamt vilka ytterligare åtgärder som kunna vidtagas i syfte att bereda lindring åt skattskyldiga, som voro restförda vid det nya uppboordssystemets ikraftträdande. Till en början vill jag anmärka, att det icke kan komma i fråga att generellt efterskänka de vid föregående årsskifte oguldna, restförda skatterna. Detta omöjliggöres redan av statsfinansiella skäl. Men även en skatteeftergift, som tager sikte på vissa grupper av restförda skattskyldiga, är förenad med betydande olägenheter. Jag syftar härvid närmast på svårigheterna att åstadkomma en rättvis gränsdragning mellan sådana skattskyldiga, som skulle omfattas av skatteeftergiften, och övriga skattskyldiga. Jag vill i detta sammanhang även framhålla att, därest skatteeftergift beviljas åt vissa grupper av restförda skattskyldiga, krav torde komma att resas på skatterestitution åt sådana skattskyldiga, vilka tillhöra de ifrågavarande grupperna men vilka redan betalt sina skatter. Ett sådant krav torde av rättvise-skäl vara svårt att avvisa.

För att få frågan mera belyst har jag nyligen anmodat ett antal länsstyrelser att — efter hörande i erforderlig utsträckning av utmätningsmän inom respektive län — till finansdepartementet anmäla huruvida särskilda lagstiftningsåtgärder anses påkallade i ämnet eller om erforderlig lindring anses kunna åstadkommas redan genom en mjukare tillämpning av gällande bestämmelser på området. Jag har tillika anmodat länsstyrelserna att, i händelse särskilda lagstiftningsåtgärder funnes nödvändiga, i sina svar ange vilka grupper av skattskyldiga, som lagstiftningen enligt länsstyrelsernas mening borde omfatta, samt den omfattning i övrigt, i vilken skattebefrielse ansåges böra ifrågakomma.

Med hänsyn till den utredning, som sålunda pågår, är jag icke för närvarande beredd att taga slutlig ställning till den väckta frågan. Jag önskar sålunda först avvakta besked från länsstyrelserna angående de praktiska erfarenheter, som hittills vunnits av de nya bestämmelsernas verkningar, och länsstyrelsernas däre grundade omdöme om behövligheten av särskilda lagstiftningsåtgärder.

Härefter yttrade

Fröken Öberg: Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till statsrådet för svaret. Av detsamma framgår, att statsrådet har full förståelse för de svårigheter, som kunna uppstå, då en person skall på en gång betala både källskatt och restskatt, och att statsrådet redan försökt vidta lättnader i indrivningsförfarandet. Jag har med min fråga velat visa på att det trots dessa lättnader finns grupper, som ha mycket svårt att betala skatterna, och jag räknar också med att den i och för sig utmärkta reform, som källskatten utgör, kan äventyras och kan komma att bli impopulär bland stora delar av vårt folk, om skattetungan blir för hård.

Det är med tillfredsställelse jag noterar, att statsrådet har för avsikt att inom departementet följa denna fråga med stor uppmärksamhet och att han givit länsstyrelserna direktiv om att komma in med förslag till åtgärder till

Svar på fråga. (Forts.)

lättnader, därest det visar sig nödvändigt med sådana ute i länen. I avvaktan på vad denna utredning kan ge får jag väl för dagen låta mig nöja.

Jag skall emellertid be att få säga ett par ord om den erinran statsrådet gör i fråga om ett generellt avskrivande av restskatterna. Statsrådet påpekar, att det varken ur rättvisesynpunkt eller av statsfinansiella skäl är möjligt att vidta en sådan åtgärd. Jag har med min fråga inte heller syftat till någon generell avskrivning, ehuru man nog kan diskutera, om det inte ur rättvisesynpunkt är möjligt att avskrivna restskatter för vissa grupper. Jag tänker på sådana, som haft långa inkallelser, och på familjer, som av andra skäl ha svåra ekonomiska förhållanden. Jag föreställer mig emellertid, att den påtalade utredningen kommer att syssla med just dessa frågor, och jag får i dag nöja mig med en förhoppning, att det, när denna utredning blir klar, framlägges förslag till lättnader för dessa grupper.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 50, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;

nr 51, angående pensionsstyrelsens organisation m. m.;

nr 100, med förslag till lag om förbud mot politiska uniformer; och

nr 111, angående ratificering av ändringar i stadgan för Internationella arbetsorganisationen m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet *Myrdal*, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Gavelin till mig framställt följande frågor:

1. Har statsrådet tagit ställning till den framställning, som Norrbottens landstings näringsutredning gjort om statens medverkan för uppförande av en superfosfatfabrik i Luleå, baserad på apatitlig från Malmberget?

2. Om så inte är fallet, vill statsrådet medverka till att den apatit, som kan utvinnas som biprodukt ur malmbergsmalmen tillvaratages för inhemsk förbrukning tills Kungl. Maj:t hunnit pröva och fatta beslut i näringsutredningens framställning?

Jag vill först erinra om att denna fråga tidigare något berörts i en interpellationsdebatt den 20 februari 1946, då statsrådet Ericsson besvarade vissa till honom av herr Gavelin ställda frågor rörande byggnadstillstånd för en superfosfatfabrik i Norrköping, ett ärende som enligt herr Gavelins uppfattning borde ses i samband med planerna på en superfosfatfabrik i Luleå. Denna debatt avsåg emellertid i första hand frågan, huruvida det för norrköpingsfabriken meddelade byggnadstillståndet borde förklaras vilande. Statsrådet Ericsson meddelade i sitt interpellationssvar, att han icke ansåg sig böra ändra ifrågakarande beslut om byggnadstillstånd.

Det första förslaget om statlig medverkan till uppförande av en superfosfatfabrik i Luleå framlades av Norrbottens landstings näringsutredning i en den 10 december 1945 dagtecknad skrift. Enligt huvudalternativet i detta förslag skulle fabriken avpassas till en produktion av 100 000 ton per år; enligt ett

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

bialternativ, som emellertid skulle innebära en närmare 25 procent högre produktionskostnad per ton, skulle kapaciteten begränsas till 25 000 ton per år. Tillverkningen skulle baseras på apatitlig från norrländska gruvfält och på svavelsyra levererad av Bolidens aktiebolag.

Över detta förslag avgåvos remissyttranden från kommerskollegium, som i sin tur inhämtade yttranden från Sveriges geologiska undersökning och industriförbundet, samt vidare från norrlandskommittén, 1942 års jordbrukskommitté, statens arbetsmarknadskommission och landsorganisationen. Flertalet av dessa yttranden gingo i avstyrkande riktning, och i intet yttrande förordades, att förslaget utan vidare skulle godtagas i föreliggande form. Jag vågar på grundval av denna remisskritik och den utredning, som företogs inom handelsdepartementet, uttala det omdömet, att det icke synes föreligga utsikter till att en i enlighet med då föreslagna riktlinjer organiserad fredsmässig superfosfattillverkning i Norrbotten kan bli ekonomiskt bärkraftig. Tillgången på lämplig och billig apatit synes sålunda vara väsentligt mera begränsad än vad landstingets näringsutredning gjort gällande. Om kirunamalmen skall användas för ändamålet, skulle enligt uppgift från Luossvaara—Kiirunavaara aktiebolag den järnslig, som härvid erhålles, bli synnerligen svårsäld, varför det knappast kan te sig motiverat att i fridstid fortsätta med att på detta sätt utnyttja denna tillgång. Däremot kan billig apatit utvinnas som biprodukt vid anrikningen i MalMBERGET, men kvantiteten uppges endast motsvara en mindre del av vad som skulle erfordras för en tillverkning enligt näringsutredningens huvudalternativ. Härtill kommer att superfosfat, som tillverkas av norrlandsapatit endast håller 13—15 procent fosforsyra jämfört med 18—20 procent för den superfosfat, som tillverkas av råfosfat. Apatitsuperfosfaten har dessutom en högre järnhalt, vilket för vissa jordar betecknas som olämpligt. Slutligen har hävdats, att Luleå ligger olämpligt till ur marknadssynpunkt, och detta även om man räknar med att användningen av superfosfat i de nordliga norrlandslänen efterhand ökas i den grad som svarar till jordbrukets behov.

Jag torde emellertid icke behöva närmare redovisa kritiken mot nyssnämnda förslag från landstingets näringsutredning, eftersom denna sedermera, under visst beaktande av de invändningar som gjorts, framlagt ett nytt förslag i en skrift dagtecknad den 21 augusti 1946. Detta förslag bygger på att för framställningen av superfosfat skall utnyttjas dels importerad råfosfat dels den apatit, som erhålles som biprodukt vid MalMBERGET. Fyra olika alternativ presenteras, nämligen (A) 50 000 ton 17,5 procent superfosfat producerade i två skift, (B) 80 000 ton 17,5 procent vara i två skift, (C) samma kvantitet i ett skift och (D) 110 000 ton 18,3 procent vara i ett skift. För vardera av dessa alternativ räknas i kalkylerna med fem olika alternativ för priset å apatiten, varav det högsta alternativet avser det pris som tidigare offererats och det lägsta innebär, att apatiten skall erhållas fritt.

Detta nya förslag skulle enligt näringsutredningens kalkyler ge större förhoppningar om lönsam drift än det tidigare. Dock är att märka, att enligt näringsutredningens egna beräkningar skulle produktions- och fraktkostnaden per procent fosforsyra enligt flertalet alternativ bli högre än vad som antages gälla för superfosfatbolaget, om man nämligen utgår ifrån, att kostnaden för frakt till förbrukningsorten i allmänhet måste bli väsentligt högre för en fabrik i Luleå än för en fabrik exempelvis i Norrköping. En sådan förutsättning i fråga om frakterna synes under alla förhållanden böra göras, om det gäller en produktion av större omfattning. Jag förbiser icke, att detta problem kan komma i något fördelaktigare läge, ifall norrlandskommitténs förslag om sänkning av norrländska fraktsatser antages; det bör emellertid här anmärkas, att en sänk-

Svar på interpellation. (Forts.)

ning av dessa fraktsatser även verkar därhän, att fabriker i övriga delar av landet bli mera konkurrenskraftiga på Norrland. Den sammanlagda produktions- och fraktkostnaden enligt näringsutredningens beräkningar skulle bli lägre än vad som antages gälla för superfosfatbolaget, endast om apatitsligen får fritt avhämtas — sålunda ett mycket optimistiskt antagande, eftersom denna slig säkerligen vållar producenten vissa extrakostnader — eller, i fråga om alternativ D, även om för densamma betalas ett pris av 10 kronor per ton, vilket utgör mindre än en sjundedel av det pris, som tidigare offererats; utredningen har emellertid icke visat huruvida detta pris överhuvud är realistiskt. Utgår man från att den mindre produktion, som alternativ A avser, skulle möjliggöra avsättning på så nära håll, att fraktkostnaden till förbrukningsorten i genomsnitt skulle ställa sig lika förmånlig som för en mera sydligt belägen fabrik, komme den sammanlagda kostnaden per procent fosforsyra enligt näringsutredningens beräkningar att bli något lägre än för en fabrik i Norrköping, även om apatitsligen betingar samma pris per procent fosfor som råfosfaten. Inte heller denna prisetförutsättning synes vara närmare prövad.

Även i andra avseenden synas kalkylerna vila på optimistiska antaganden samt förefalla dessutom tämligen ofullständiga. Sålunda har man icke gett några jämförbara uppgifter om förhållandet mellan beräknade självkostnader och priset hos förbrukarna och har därmed underlåtit att visa, huruvida det föreligger en betryggande marginal för täckning av samtliga distributions-, handels- och riskkostnader. Någon verklig utredning av marknadsförhållandena har trots tidigare kritik i detta avseende icke verkställts av förslagsställarna. Då det här skulle gälla att förlägga en stor produktion av en så tung vara som superfosfat långt från de mest betydande förbrukningsområdena, hade en sådan utredning onekligen erfordrats för att på en viktig punkt undanröja en naturlig tveksamhet. Man får här också ha i åtanke att planerna för Norrbottens järnverk inbegripa produktion av thomasfosfat, vilket skulle avsevärt minska de närbelägna marknadernas benägenhet att efterfråga superfosfat. Den granskning, som hittills verkställts inom handelsdepartementet, har sålunda icke övertygat mig om att något av de senast föreslagna projekten har större utsikt att bli ekonomiskt bärkraftigt, varmed jag icke vill ha sagt, att det skulle vara alldeles utslutet, att ytterligare utredningar i förening med prövning av omformade produktionsalternativ och förhandlingar med råvaruleverantörer eventuellt skulle kunna ge bättre resultat.

Vad som närmast motiverat förslaget är givetvis den situation som uppstått i samband med avvecklingen av den krisbetonade apatittillverkningen i Malnberget. I april 1946 nedlades sålunda den mera kristidsbetonade apatittillverkningen, som sysselsatte 400 man, och vid årsskiftet även den billigare biproduktstillverkningen, som sysselsatte 25 man. Denna personal synes emellertid nu i huvudsak ha erhållit annan sysselsättning, bland annat i anrikningsverket. Visserligen funnos i januari 1947 i Gällivare kommun 78 anmälda hjälpsökande arbetslösa, men endast 3 av dessa tillhörde gruvindustrin. I Luleå kommer den fortsatta stora utbyggnaden av järnverket att ge successivt ökad sysselsättning. Jag vill i detta sammanhang erinra om att proposition i frågan om ytterligare fortsatt utbyggnad kommer att förläggas denna riksdag.

Jag förstår emellertid väl näringsutredningens mycket berättigade önskan att även på andra vägar åstadkomma ökad differentiering av Norrbottens näringsliv. Även om man i denna tid av överinvestering i näringslivet gärna vill ålägga sig större försiktighet än eljest, vill jag för min del, om så erfordras, gärna medverka till att företag som ge grundat hopp om bärkraftig drift komma till stånd. Denna senare förutsättning är dock mycket viktig. Enligt mitt förmenande har Norrbotten så rika naturliga resurser att dess näringsliv bör kunna

Scar på interpellation. (Forts.)

utvecklas och differentieras utan att man behöver lita till utvägen att tillskapa mindre bärkraftiga företag.

Jag förstår ävenledes näringsutredningens synpunkt om behovet av att monopolistiska företag utsätts för konkurrens. Jag vill här erinra om att kommerskollegii monopolutredningsbyrå är sysselsatt med att efterhand kartlägga förekomsten av monopolistisk prisbildning. Skulle det härvid visa sig, att inom superfosfatbranschen förekommer en konkurrensbegränsning av skadlig natur, bör detta kunna ge anledning till åtgärder från statsmakternas sida. En av de åtgärder, som härvid kan ifrågakomma, skulle vara en statlig medverkan vid tillkomsten av konkurrerande företag.

Beträffande interpellantens första fråga är mitt svar salunda, att jag icke för närvarande känner mig övertygad om det lämpliga i att förorda statlig medverkan till uppförande av en superfosfatfabrik i Luleå i enlighet med hittills framlagda förslag. Men jag är givetvis beredd att pröva de ytterligare förslag som kunna komma att utformas. De försök som tidigare pågått i Porjus av Wargöns aktiebolag rörande tillverkning av smältfosfat ha emellertid måst nedläggas; enligt uppgift fortsätter bolaget sitt utredningsarbete, men detta visar att det ej för närvarande är ekonomiskt möjligt att förlägga en dylik tillverkning i Norrbotten. Beträffande den andra frågan anser jag, att det är möjligt att den apatitslig, som faller som biprodukt vid anrikningsverket i Malmberget, i framtiden kan komma att i viss utsträckning utnyttjas för Norrbottens järnverks behov, under förutsättning att den kan erhållas till förmånligt pris. Något bestämt besked i denna fråga kan emellertid icke nu lämnas.

Vidare yttrade:

Herr **Gavelin**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet få framföra mitt tack för det erhållna svaret, liksom även för att detsamma lämnades så snabbt. Trots statsrådets kritiska inställning till frågan om uppförandet av en superfosfatfabrik i Norrbotten kan jag i viss mån vara tillfredsställd med svaret och beteckna det i vissa avsnitt som positivt. Jag tar då fasta på statsrådets halva löfte, att man kan påräkna hans medverkan framdeles i fråga om att få i gång företag i Norrbotten, företag, som kunna tänkas bli bärkraftiga nog att kunna klara sig i konkurrensen. Jag tolkar även svaret så att statsrådet anser ytterligare utredning behövlig men att man även bör ta sikte på en omprövning av produktionsalternativen, vilka även skulle kunna ge bättre resultat än den påtänkta superfosfatproduktionen. Skulle jag även i statsrådets resonemang få inlägga den meningen, att han är villig att medverka till en statlig utredning på detta område, skulle jag utan omsvep kunna beteckna svaret som fullt tillfredsställande.

Beträffande själva frågan om uppförandet av en superfosfatfabrik i Luleå, baserad på apatitslig från malmgruvorna i Norrbotten, kan jag till fullo förstå statsrådets tveksamhet när det gäller en fabrik på 100 000 ton superfosfat, d. v. s. det förslag, som först framfördes som huvudförslag från landstingens näringsutredning. Däremot är jag inte övertygad om att det inte skulle gå att uppföra en konkurrensduglig fabrik, baserad på den apatit, som kan utvinnas som biprodukt ur malmbergsmalmen, även om man, som det förutsattes i den senare utredningen, skulle bli tvungen att importera en del råfosfat. Jag har numera den uppfattningen, att man inte nu, såsom skedde under krigsåren, kan frakta malm från Kiruna till Malmberget för att få tillräckligt med apatit för en fabrik på 100 000 ton. Detta har visat sig vara alltför dyrt. Den enda eller i varje fall den bästa utvägen för en sådan produktion vore att man anlade ett flotationsverk i Kiruna, som toge vara på apatiten på platsen — en synpunkt, som jag tidigare framfört.

Svar på interpellation. (Forts.)

Det har tidigare påpekats, att det ur många synpunkter skulle vara nödvändigt med en konkurrensduglig fabrik för framställning av superfosfat. Det kan inte vara lyckligt för vårt land och dess jordbruksnäring att AB Förenade superfosfatfabriker ensamt skall behärska marknaden på detta område. Det bör finnas en konkurrens, som kan ge anledning till att priserna i någon mån justeras. Man kan få belägg för att priserna på denna för jordbruket så betydelsefulla produkt varit i överkant genom att betrakta bolagets vinster för åren 1933—1944. På dessa år har bolaget gjort en nettovinst på över 10 miljoner kronor, och landstingets näringsutredning har i sina utredningar påvisat, att denna vinst ger möjlighet till betydande pris-sänkningar på denna produkt. Jag tar särskilt fasta på statsrådets erinran om den undersökning, som pågår för att kartlägga förekomsten av monopolistisk prispildning, och löftet om att statsmakterna komma att medverka vid tillkomsten av konkurrerande företag, där så kan anses påkallat.

Den viktigaste frågan för dagen anser jag vara, hur man åter skall kunna tillvarata den apatit, som nu rinner bort med avfallssligen i Vitåforsverken. Det kan ju inte vara någon förnuftig ordning att man låter denna vara, som under kriget var så betydelsefull, rinna ut bland avfallet för att sedan någon gång i framtiden få frakta tillbaka alltsamman för att komma åt apatiten. Huvudsyftet med min interpellation har varit att söka få statsrådet att medverka till en överenskommelse med AB Förenade superfosfatfabriker och L. K. A. B. om ett återupptagande av apatitligproduktionen i Malmberget. Jag vet dock inte om min tanke är realiserbar.

Det kan synas många som om denna fråga inte har så stor betydelse ur arbetarnas synpunkt. Inte mer än ca 25 man voro sysselsatta med denna tillverkning, då den helt lades ner, och dessa ha nu placerats i annat arbete. Statsrådet påpekade mycket riktigt, att gruvarbetarna för närvarande ha full arbetstid och att alla ha sysselsättning. Man bör emellertid beakta även en annan sida av denna fråga, som jag inte kan undgå att beröra i detta sammanhang. Under krigsåren och under ganska lång tid dessförinnan skedde ingen nyrekrytering av gruvarbetarkåren, och genomsnittsåldern i denna är därför för närvarande ganska hög. Jag har för min del svårt att förstå, hur man skall kunna upprätthålla gruvbrytningen någon längre tid utan att anställa yngre arbetskraft. De flesta av de kvarvarande arbetarna kunna inte utföra det tyngre gruvarbetet, men de kunna gott fortsätta i sovrings- och anrikningsverk. Det är den vanliga gången: sedan en arbetare har slitit ut sig i gruvan, får han s. k. lättare arbete i verken. Under krigsåren har gruvbrytningen varit synnerligen ringa. De flesta ha varit sysselsatta i apatitproduktionen och i sovringsverken. Man kan förstå, att många som nu äro i 45—50-årsåldern inte finna det så trevligt att behöva återgå till gruvan. De anse sig med all rätt för gamla för detta arbete. Jag kan inte undgå att i detta sammanhang även påpeka, att det under krigsåren skett en väsentlig avfolkning av Malmberget, i synnerhet i fråga om ungdom. Från hösten 1945 till början av år 1946 — jag kan inte ange exakta data — flyttade mer än 500 personer under 30 års ålder från Malmbergets bokföringsdistrikt. Detta är ett allvarligt problem. Om man har denna utveckling för ögonen kan man kanske förstå vår envishet att söka behålla apatitproduktionen och våra försök att få andra industrier än gruvbrytningen. Gruvarbetarna och befolkningen i allmänhet ha onekligen satt stort hopp till denna spirande industri, och de vilja ogärna släppa taget. Sedan det blivit bekant, att det en längre tid pågått en undersökning av möjligheterna att framställa s. k. smältfosfat av apatit och att denna utredning gett goda resultat, ha gruvarbetarna fått nytt hopp. Enligt uppgifter från sakkunnigt håll är

Svar på interpellation. (Forts.)

smältfosfat en lika god vara som thomasfosfat och i varje fall bättre än superfosfaten för norrlandsjordbruket. Är detta riktigt — vilket framtiden får utvisa — har man fått ett ännu starkare argument för att apatitproduktionen i Malmberget bör bibehållas. Önskemålen skulle i så fall utökas till att omfatta en utredning av frågan, huruvida tillverkningen av smältfosfaten bör ske i Malmberget, där huvudråvaran finns. Enligt tillförlitliga uppgifter skulle 70 procent apatit och endast 30 procent andra råvaror ingå i smältfosfaten. Allt detta talar för att det finns en möjlighet att producera denna vara i Malmberget och att den kan bli lönsam, eftersom apatiten är en biprodukt.

Jag vill till sist även taga fasta på statsrådets uttalande, att Norrbotten har så rika naturtillgångar, att dess näringsliv bör kunna utvecklas, men det har visat sig omöjligt att få i gång någon mera betydande industri där uppe utan statens medverkan. Jag vill alltså till sist vädja till statsrådet att allvarligt överväga tillkallandet av en statlig utredning i hithörande fråga.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag kan inte låta detta tillfälle gå förbi utan att säga ett par ord, eftersom jag har intresserat mig för denna fråga.

Jag vill först erinra om att under två världskrig det svenska jordbrukets behov av gödningsmedel i mycket stor utsträckning tillfredsställts ifrån denna apatittillverkning uppe i Malmberget. Det är sålunda en mycket viktig sak. Under det första världskriget improviserade man en framställning av gödningsmedel av denna apatitlik. När det andra världskriget kom, hade man såvitt jag vet egentligen inte genom experiment nått något större resultat i fråga om en rationell och ekonomisk användning av denna råvara. Men trots dessa erfarenheter är man, så snart avspärrningen är slut, färdig att skrota ned praktiskt taget hela anläggningen och vänta kanske till ett tredje tillfälle, då man väl återigen kanske finner situationen lämplig att taga upp det hela. Denna behandling av frågan är ju ganska märklig.

Handelsministern säger, efter att ha granskat de kalkyler som uppgjorts av näringsutredningen i Norrbotten, att det under vissa betingelser är möjligt att det kan vara förmånligt med en framställning av superfosfat med hjälp av apatit uppe i Malmberget, men man tycks inte ha tid eller arbetskraft i handelsdepartementet för att nu syssla med denna fråga. Jag tror nog det vore skäl för riksdagen att själv taga upp frågan, huruvida vi inte ha tid att göra en verklig bearbetning av detta ur nationell synpunkt och inte minst ur de berörda orternas synpunkt så viktiga problem.

Handelsministern säger, att han skall välvilligt pröva nya projekt och nya bearbetningar av frågan, och det är ju i och för sig mycket tacknämligt, men det innebär ju att hela ansvaret för om detta spörsmål skall bearbetas och om nya förslag skola komma fram lägges på näringsutredningen i Norrbotten, som ju arbetar med resurser inte alls jämförliga med dem som en statlig utredning har. Därför skulle jag ändå vilja uppmana handelsministern att se efter om det inte vore skäl att, innan man har skrotat ned alltihop, verkligen ompröva hela problemet.

Det talas i svaret om att det är en överinvesteringsperiod just nu. Ja, är inte detta också ett slags överinvestering? Vi ha en anläggning, som försörjt det svenska jordbruket med gödningsmedel under kriget, men så snart kriget är slut börjar man bygga upp en ny jätteanläggning, uppenbarligen i konkurrens med den anläggning, som staten lagt ned så mycket pengar på. Då viker man helt enkelt undan och uraktlåter att se efter vilka möjligheter det finns

Svar på interpellation. (Forts.)

att åstadkomma en rationell användning av den anläggning som redan finns och som staten har fått engagera sig ganska mycket i.

Det sägs också i svaret, att när denna näringsutredning räknar med att apatitsligen skall få fritt avhämtas från Malmberget, så är detta ett optimistiskt uttalande. Jag vet inte det. Gruvorna där uppe äro ju till dels statens och följaktligen råvaran statens. Anläggningen är i mycket stor utsträckning statens. Då man nu ämnar tillåta, att denna apatit rinner bort till ingen nytta, är det verkligen så optimistiskt och verklighetsfrämmande att tänka, att staten skall taga vara på denna apatit och ställa den till en sådan anläggnings förfogande för vidare förädling? Jag anser för min del, att då staten till en del äger gruvorna, när staten står om järnvägarna och dessutom har ett stort järnverk, som skall bli ännu större, borde man kunna räkna ihop det hela och se efter, om man inte skulle kunna utnyttja även en sådan biprodukt från järnmalm som apatit.

Jag skulle också vilja göra kammaren uppmärksam på att man i de tidigare kalkyler, som man gjort när man bedömt frågans räntabilitet, inte räknat med den järnslig, som man får ut. Den har helt och hållet ställts åt sidan, såsom om det vore att utgå ifrån att denna järnslig inte skulle vara möjlig att försälja. Det är ju inte alls fallet. Denna järnslig har sålts i alla tider, när man försökt utvinna densamma. Någon period har det varit svårare, men i allmänhet har den försålts, och det finns inga skäl att antaga att inte denna, som är en alldeles särskilt renad järnmalmprodukt, skulle kunna vinna avsättning även i framtiden.

Det är naturligtvis mycket bra, att regeringen är intresserad för att bygga ut Luleåverket och för att man där skall kunna få användning för den arbetskraft, som inte kan sysselsättas på andra håll. Men jag tror, att det för Norrbotten är en mycket främmande tanke att en så gammal anläggning som Malmberget skall läggas ned till förmån för Luleåverket. Det kanske är en liten tillspetsning av frågan, men det är ju så att när man nu genomför denna inskränkning av produktionen i Malmberget, kommer det inte att vara så mycket kvar. Malmberget är ju, som herr Gavelin nyss erinrade om, ett samhälle i utdöende, trots att där finns så mycket järnmalm att de flesta länder skulle känna sig storförmögna, om de hade den. Men eftersom man har så mycket större tillgång på järnmalm i Kiruna tycks politiken vara den, att man inriktar sina ansträngningar på att utvidga där uppe och låta Malmberget mer och mer avfolkas. För närvarande finns det ju praktiskt taget ingen ungdom där, såsom här har påpekats.

Jag kan för min del inte finna, att man borde slå sig till ro på det nuvarande stadiet av frågan. Det kan tydligen, såsom här har gjorts av handelsministern, anföras åtskilliga invändningar mot de beräkningar, som ha gjorts inom näringsutredningen. Det kan också göras bedömningar på grundval av andra faktorer, som jag inte känner till, men det kan ju inte ursäktas att man uraktlåter att vidtaga några åtgärder för att verkligen åstadkomma en saklig statlig bearbetning av hela detta problem. Detta är dock så viktigt både för staten ur en rationell hushållnings synpunkt och för Norrbotten, att det inte borde få viftas bort.

Nu menar kanske handelsministern, att det är ingen ko på isen — vi hinna taga itu med detta problem — men just det att man nu uppskjuter frågan, ställer den på en oviss framtid, betyder ju omedelbara och svåra konsekvenser för själva samhället och för verksamheten däruppe. Det betyder svåra problem i andra hand för denna stora Gällivare socken, som är så beroende av inkomsterna från gruvbrytningen, inte minst från denna apatittillverkning. Det kanske blir på det sättet, när staten skall börja räkna ihop vinster och förluster,

Svar på interpellation. (Forts.)

att det på längre sikt skall visa sig vara en åtskilligt bättre affär för staten att upprätthålla denna verksamhet och använda fredens möjligheter till experiment och till att utveckla tekniken än mera för att kunna utnyttja denna apatit på ett effektivare sätt än hittills varit möjligt.

Herr talman! Jag har ansett mig böra säga detta. Jag är för min del inte nöjd med det svar, som avgivits av handelsministern, även om jag är tacksam för det löfte som han givit att på andra vägar försöka pröva frågan om användningen av apatiten. Det framgår emellertid av svaret, att några större möjligheter därvidlag lära inte ges, såvida man inte tänker skapa en särskild anläggning för att utnyttja denna apatitslig.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Myrdal**: Herr talman! Jag vill inte gå in på någon vidlyftigare polemik med herr Hagberg i Luleå. I de avseenden, där han har en avvikande mening, finns svaret i det relativt utförliga interpellationssvar som jag har avgivit.

Jag vill emellertid, eftersom han tycktes vilja göra gällande, att ingen bryr sig om denna fråga, bara något erinra honom och kammaren om att vi ha en utredning i gång, den s. k. norrlandsutredningen, som jag antar också är intresserad av detta problem.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Att norrlandsutredningen är intresserad av problemet hoppas jag verkligen, men jag tror icke norrlandsutredningen har den sakkunskap eller den inriktning, att den skulle kunna besvara de frågor som ställts genom interpellationen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Svar på fråga. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **Ericsson**, som anförde: Herr talman! Herr Malmborg i Stockholm har till mig riktat en fråga, huruvida riksdagen snarast möjligt kan förvänta en information angående planerad pappersransonering och ökad pappersexport.

Med anledning härav vill jag meddela, att förhandlingar för närvarande pågå med såväl producenter som konsumenter angående åtgärder för att minska den inhemska förbrukningen av papper och papp i syfte att därigenom lösgöra vissa kvantiteter för export. Överläggningarna avse även prisfrågorna.

Även i fråga om pappersmassa och trävaror ha förhandlingar upptagits beträffande hemmamarknadsförsörjning och export samt hemmamarknads- och exportpriser.

Förhandlingarna äro ännu icke avslutade, men avsikten är att lämna närmare uppgifter rörande dessa spörsmål i samband med avgivandet av proposition angående prisutjämningsavgifter m. m.

Härpå yttrade

Herr **Malmborg** i Stockholm: Herr talman! Jag tackar statsrådet för det snabba svaret. Jag förstår, att behovet av dollarvaluta är bestämmande för den påtänkta pappersransoneringen. Regeringen har väl observerat, att såväl importörer som exportörer lagra utländska valutor. I detta sammanhang skulle jag ha lust att ställa en fråga till regeringen: kunna icke valutasvårigheterna i Sverige minskas genom att man upptar ett dollarlån på 100 eller 200 miljoner dollar? Kan icke belastningen spridas, så att icke bara en näringsgren får bära

Svar på fråga. (Forts.)

bördorna? En pappersransonering på 25 procent i Sverige betyder arbetslöshet i civiltryckerierna, vid tidningsföretagen, de litografiska företagen, bokbinderi-, kartong- och emballagefabrikerna. Hur rimmar denna ransonering med efterkrigsprogrammets krav på full sysselsättning?

Det var emellertid glädjande att höra, att regeringen förutsätter en frivillig ransonering av papperskonsumtionen inom Sverige. Det är bara att hoppas, att denna väg är framkomlig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 89, angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; och

nr 90, angående inköp av Källstorps Södergård i Ljungby och Dörby socknar, Kalmar län; samt

till statsutskottet propositionen, nr 102, angående anslag för budgetåret 1947/48 till konstfackskolan m. m.

§ 8.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på kammarens bord ligande motionen nr 337 av herrar *Håstad* och *Birke*.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Vigelsbo* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående tilldelningen av kvävegödselmedel för veteodlingen, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under riksstatens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

*Utgifter
under riks-
statens tredje
huvudtitel.*

Andra kammarens protokoll 1947. Nr 10.

*Anslag till
Utrikesdeparte-
mentet:
Avlöningar.*

Punkten 1, angående Utrikesdepartementet: Avlöningar.

Efter föredragning av utskottets hemställan lämnade herr talmannen på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén**, som anförde: Herr talman! Då jag begärt ordet vid föredragningen av tredje huvudtiteln är det inte för att framföra några invändningar mot statsutskottets betänkande. Det vore ju helt omotiverat, eftersom utskottet har utan meningsskiljaktighet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag under de olika punkterna. Men saken är den att det på sista tiden har förekommit en hel del pressdebatt om utrikesförvaltningen, rekryteringen av dess personal, dess organisation m. m. Jag finner det riktigast att inför riksdagen ta upp några av de frågor, som behandlats i pressen, och ge svar på en del kritiska anmärkningar. Riksdagen har ju att ärligen ta ståndpunkt till organisations- och anslagsfrågor och är alltså rätt forum för debatt om dessa spörsmål.

En del av kritiken är av den art att den kan avfärdas mycket lätt. Det har t. ex. påståtts och upprepats i åtskilliga tidningar, att vid rekryteringen av utrikesdepartementets personal hänsyn tas till adlig börd och till förmögenhet. Dessa påståenden vittna om en total okunnighet i saken. Under årtionden har inom utrikesdepartementet funnits en särskild antagningskommission, som prövar dem som söka sig in på banan. För närvarande sitta i denna kommission två ledamöter av riksdagens första kammare, lektor Pauli och professor André, vidare två framskjutna representanter för näringslivet, konsul Lundgren i Cellulosaföreningen och direktör Frisell i Jernkontoret. Jämte dessa fyra ha vi den nuvarande landshövdingen i Linköping, såsom ordförande, och slutligen kabinetssekreteraren och personalchefen i utrikesdepartementet. Det är löjeväckande att tro att denna antagningskommission skulle låta sig bestämmas av adligt namn eller av förmögenhetsställning hos aspiranterna.

En kritik av samma ovederhäftiga art är den som går ut på att utrikesdepartementet är ett ämbetsverk, som arbetar under de mest omoderna och förlegade former. En tidning har påstått, att industrifolk som kommer i kontakt med »de ålderdomliga och förfärliga former vårt svenska utrikesdepartement är beryktat för» skarpt reagerar häremot. Den nämnda tidningen har åberopat som sagesman en artikelförfattare i tidskriften *Industria*, men har obesvärat karikerat vad denne sagt. Där yttras i själva verket bl. a. att vår utrikesrepresentation är i stort sett väl organiserad, framför allt vis-à-vis stormakter och grannländer. Vidare uttalas där, att våra diplomater ha förståelse för moderna problem och en av traditionen vunnen förmåga att finna lösningar på dem.

Jag vill för min del säga, att talet om de ålderdomliga och förfärliga arbetsformerna är tomt prat. Det finns tillräckliga belägg för att utrikesförvaltningens arbete högt uppskattas av näringslivets representanter. Vi mottaga emellanåt värtaliga uttryck härför. Jag har personligen en viss erfarenhet av svensk förvaltning och jag anser, att utrikesdepartementet inte på något sätt står tillbaka för andra ämbetsverk, när det gäller effektivitet i arbetet. Snarare är det så att personalen på grund av sin mångsidiga utbildning vid legationer och konsulat i skilda länder ofta är mindre byråkratisk och formalistisk och arbetar under mer praktiska former än vad som är fallet i åtskilliga andra verk. Betecknande är också att tjänstemän i utrikesförvaltningen inte sällan mottaga erbjudande att gå i enskild tjänst eller att fullgöra uppdrag inom andra offentliga institutioner. Den nyss citerade artikeln i *Industria* innehåller för övrigt den uppgiften att det allt oftare förekommer utlåning av tjänstemän från utrikesdepartementet till exportföreningen. Detta tyder inte precis på att personalen i utrikesdepartementet skulle utmärka sig genom bristande effektivitet. Det kommer i själva verket så ofta önskemål om att få låna utrikesdepartementets tjäns-

Anslag till Utrikesdepartementet: Avlöningar. (Forts.)

temän till andra uppgifter, att departementet i många fall tyvärr inte kan efterkomma önskemålen.

Om jag övergår till den seriösa kritiken så vill jag först betona att uppslag till reformer och förbättringar alltid äro välkomna. Både när det gäller rekryteringen av personalen och i fråga om personalbehovet och organisationen kan det då och då finnas skäl till en översyn.

Under diskussionen om personalen har gjorts det påpekandet, att karriären har ett så stort antal chefsbefattningar — ministrar, generalkonsuler och avdelningschefer i departementet — att flertalet tjänstemän förr eller senare när dessa poster. Man har sedan jämfört de nämnda chefsposterna med tjänster i motsvarande lönegrader i andra verk och på grundvalen av statistiska beräkningar kommit till den slutsatsen att inom utrikesförvaltningen kravet på kapacitet för chefsbefattningar nödvändigtvis är mycket lägre än i andra verk.

Denna bevisföring är oantastlig, men den visar bara — vad alla som reflekterat på dessa frågor visste på förhand — att hela den hierarkiska trappstegen är annorlunda konstruerad inom utrikesförvaltningen än i andra ämbetsverk. Man skulle gott kunna säga, att tjänstemän där i regel befinna sig ett trappsteg högre i graderna än vad de skulle göra, om de placerats in i ett annat verk. Man blir kanske byråchef eller legationsråd inom utrikesförvaltningen när en befattningshavare i ett annat departement inte skulle ha kommit längre än till förste kanslisekreteraregraden. Den som blir minister i utrikesförvaltningen skulle kanske under eljest liknande förhållanden ha blivit byråchef i ett annat verk. Det är emellertid internationella konvenssynpunkter, som tvingat fram denna upphöjelse inom utrikeskarriären. Vi måste ha ministrar i många främmande länder, där arbetet i och för sig inte är mer krävande än att t. ex. ett legationsråd skulle gå i land med det. Vi måste lägga stor vikt vid representantens yttre ställning. Hans möjligheter att komma i förbindelse med det främmande landets myndigheter och att intervensera till förmån för svenska intressen ökas genom att han får en högre ställning.

Det vore slöseri med kraft, om man på alla chefsposter vid legationerna i utlandet skulle placera personer med samma kvalifikationer som t. ex. generaldirektörer i Sverige. Man bör komma i håg att många av våra legationer ha en helt liten personal. De kunna mycket väl skötas av en rutinerad och omdömesgill tjänsteman utan sådana särskilda kvalifikationer som man gärna kräver av befattningshavare i samma lönegrad inom landet. Kanske säger man att detta är ett orättvist gynnande av personer inom diplomatin. Men om de placeras i en hög lönegrad och därmed följande ställning, så uppväges väl detta ofta av olägenheterna med ett liv i främmande land, stundom under en ganska utpräglad isolering. Jag skulle i detta sammanhang vilja göra en annan jämförelse. Det finns inom tidningsyrket ett stort antal chefsposter, som innehas av chefredaktörer. Men fastän dessa ha samma titel och till arten samma ställning och uppgifter, så är det i verkligheten en stor skillnad mellan chefredaktören för en liten provinstidning och chefredaktören för en stor huvudstadstidning. Man ställer inte samma krav på alla chefredaktörer, precis som man inte ställer samma krav på alla legationschefer.

Jag kunde göra ännu en jämförelse med journalistyrket. Det har nyligen sagts om diplomaternas uppgifter, att vad som kräves av dem är, att de kunna något om mångahanda ting. Det förefaller vara en träffande karakteristik också av tidningsmännen. De skriva om de mest olikartade ämnen utan speciella fackinsikter i varje ämne. En erfaren och intresserad tidningsman, som följer med den offentliga debatten, kan ge läsarna en värdefull orientering på mycket skilda fält. En diplomat kan också i sin rapportering ge en orientering som är av värde, även om han inte besitter fackkunskaper på varje område, som han be-

Anslag till Utrikesdepartementet: Avlöningar. (Forts.)

handlar i sina rapporter. Han kan intervenera i en fråga om tillvaratagande av svenska handelsintressen utan att vara kommersiell eller teknisk expert inom den varubransch det gäller. Han kan framgångsrikt uppträda som förhandlare med stöd av expertis som tillhandahålles av andra.

Frågan om rekryteringen av utrikesförvaltningens personal är ständigt aktuell. Man kan diskutera vilka akademiska examensmeriter som äro lämpligast för yrket. Det kan t. ex. råda olika meningar om huruvida proportionen av jurister bland tjänstemännen är för stor i förhållande till befattningshavare med nationalekonomiska, kommersiella, statsvetenskapliga eller historiska fackstudier. Jag skall inte nu gå närmare in på dessa frågor. Jag vill emellertid understryka att antagningskommissionen enligt författningen har synnerligen fria händer vid prövningen och sålunda inte är bunden av de allmänna behörighetsvillkoren. En av svårigheterna med rekryteringen är, att det måste krävas ett visst mått av språkkunskaper för tjänstemännen. Många avskräckas nog från att söka sig in på denna bana av medvetandet att de inte ha tillräckliga språkkunskaper. Jag hoppas att i det avseendet en reform skall inom en nära framtid kunna genomföras. Utrikesdepartementet har fått en betydande donation, vars avkastning får användas bl. a. till utbildning av tjänstemän. Min tanke är att unga aspiranter skola kunna få stipendier från denna fond för att vistas en tid i utlandet och bättra på sina språkkunskaper. Därigenom skulle man kunna antaga attachéer, innan de visat sig fylla kraven på språkkunskaper, och sålunda vidga ramen för utrikesdepartementets rekrytering, vilket givetvis vore önskvärt.

Man har också i den offentliga debatten påstått, att de ekonomiska villkoren för tjänstemännen äro så dåliga, att detta avskräcker dem som inte ha personlig förmögenhet. Attachéarvodena för dem, som tjänstgöra i Stockholm, äro emellertid avpassade efter amanuenslönerna i andra verk. Att bli attaché i utrikesdepartementet är alltså inte ekonomiskt sämre än att bli amanuens i vilket som helst annat ämbetsverk. Föreställningen att utrikesdepartementets attachéer skulle ha representationsplikter och därför stå i en finansiellt sämre ställning är naturligtvis felaktig. För övrigt har en viss reglering uppåt av både amanuens- och attachéarvoden skett genom beslut av riksdagen i förra veckan. Vad beträffar de attachéer, som skickas ut till legationer och konsulat, så få de särskilda ortstillägg. Jag vill inte påstå att deras arvoden alltid äro tillfredsställande, men jag tror inte att rekryteringen påverkats i nämnvärd grad härav. Man måste nämligen beakta, att befodringsutsikterna inom utrikesförvaltningen på längre sikt äro gynnsammare än i många andra verk. Detta är en given följd av de relativt talrika chefsposterna.

Såsom jag redan sagt anser jag det endast nyttigt att få uppslag till reformer beträffande utrikesförvaltningen. Men de framkastade förslagen äro ibland föga genomtänkta. Då t. ex. någon ifrågasatt, att man skulle plocka in personer från andra verksamhetsfält, inte bara på en del chefsposter — vilket ju alltid har förekommit — utan också i stor utsträckning på mellangradsplatserna, så tror jag att en sådan personalpolitik skulle få till effekt att göra banan ytterst oberäknelig och därför avskräcka dugliga ungdomar från att söka sig in som attachéer. Det har sagts, att utrikesdepartementet inte har någon personalpolitik. Emellertid har departementet en särskild personalchef, som ständigt sysslar med frågor om befattningshavarnas lämpligaste placering för tillgodoseende av såväl tjänstens krav som utbildningsintresset.

Det brukar ofta från näringslivets sida yrkas på en ökning av legationerna och konsulaten. Jag är också medveten om att handelsförbindelsernas och sjöfartens utveckling nödvändiggör att då och då en översyn av organisationen kommer till stånd. Den senaste utredningen i större skala verkställdes av den

Anslag till Utrikesdepartementet: Avlöningar. (Forts.)

s. k. amerikautredningen så sent som 1943 och 1944. Dess förslag ledde till att ett jämförelsevis betydande antal nya befattningar inrättades i Nord- och Sydamerika. Helt nyss har en svensk regeringsdelegation gjort en rundresa i Sydamerika och på grundvalen av sina iakttagelser bl. a. i dagarna gjort en framställning om ytterligare ökad svensk representation i Sydamerika. Jag vill livligt hoppas, att vissa av förslagen skola kunna realiseras vid nästa års riksdag. Det är också med tillfredsställelse jag finner av föreliggande utskottsutlåtande, att statsutskottet ställer sig välvilligt till inrättande av ett eller annat lönat konsulat på platser, där för närvarande blott finnas olönade konsulter. Men självfallet är det alltid en avvägningsfråga, hur stora utgifter vårt land skall kunna åtaga sig för utrikesförvaltningens expansion. Kravet på nödig sparsamhet i förvaltningen bör ju också gälla utrikesförvaltningen. Det är lätt att yrka på ökad personal och olika slags specialrepresentanter för skilda intressen. När sådana funderingar omsätts i kalla siffror kan det inträffa, att kostnaderna vida överstiga vad som kan anses vara en rimlig utgift för det angivna ändamålet.

Vidare yttrades ej. Utskottets i punkten gjorda hemställan bifölls.

Punkterna 2—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

. Lades till handlingarna.

§ 12.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 94, angående vissa investeringar i postverkets fond för budgetåret 1947/48 m. m.;

nr 103, angående försäljning av vissa under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förvaltning stående fastigheter vid Falsterbokanalen;

nr 104, angående anslag till bidrag till vissa kommunikationsändamål; och
nr 107, angående vissa investeringar i statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1947/48.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Förenta Nationerna m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av väckt motion angående införseltull på skaldjur.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 164, av herr *Utbult m. fl.*, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att en införseltull på 1 krona per kg måtte åläggas alla slag av importerade skaldjur».

Utskottet hemställde, att motionen II: 164 av herr *Utbult m. fl.*, angående införseltull på skaldjur, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

*Motion an-
gående inför-
seltull på
skaldjur.*

Motion angående införseltull på skaldjur. (Forts.)

Sedan utskottets hemställen föredragits, yttrade:

Herr **Utbult**: Herr talman! Att få kammaren att gå med på att tillstyrka den föreliggande motionen om tull på skaldjur, då ett enhälligt bevillningsutskott avstyrkt, är naturligtvis inte att tänka på, men då jag är en av motionärerna måste jag framföra några synpunkter.

Någon verklig motivering för avslagsyrkandet finns ju inte i bevillningsutskottets betänkande. Tvärtom skriver utskottet: »Enligt utskottets mening äro de svårigheter, som fiskerinäringen och i detta sammanhang särskilt skaldjursfisket kan hava att kämpa mot, väl värda att av riksdagen beaktas.» Om det ligger något bakom utskottets här uttalade mening, så hade det ju varit naturligt att tillstyrka motionen eller anvisa ett bättre sätt än där föreslagits för att komma till rätta med förhållandena och få till stånd ett skydd för den befolkningsgrupp det här är fråga om.

Under kriget har en reglering av import av fisk ägt rum gällande all färsk fisk. Skaldjur medtogos därvid icke. Den första kungörelsen utfärdades den 3 januari 1941 och den sista den 6 mars 1942. Detta gjorde att efter krigets upphörande 1945 importen och försäljningen av skaldjur till vårt land kunde igångsättas utan att importlicenser behövde utverkas, något som var behövt för alla andra varor, även för alla slag av fisk. Verkningarna av denna import visade sig ganska snart, och vid början av 1945 års riksdag gjordes en framställning till länets riksdagsmän från en hel del hummerfiskare i norra Bohuslän att redan då göra en framstöt i riksdagen för att få fram ett skydd mot den redan då stora importen av skaldjur.

Då denna deras framställning icke ledde till någon åtgärd från nämnda riksdagsmäns sida, vände samma fiskare sig till sin organisation, som i sin tur gjorde framställning till regeringen om importförbud för skaldjur, så att importen skulle kunna regleras med hänsyn till det svenska fisket. Denna framställning avlogs av regeringen förliden höst, så långt jag vet utan motivering, och med anledning av denna behandling har motionen nr 164 i denna kammare kommit till.

Såväl i motionen som i utskottsbetänkandet upplystes om att hummer, kräftor och räkor i Danmark äro belagda med en tull av 1 krona per kg. Kräftdjur torde draga en tull av 120 mark per kg i Finland. Dessa upplysningar torde inte vara någon motivering för avslag på motionen utan tvärtom.

I fråga om Norge säger utskottet, att såvitt kunnat utrönas skaldjur där äro fria från tull. Detta att det inte är någon tull på skaldjur där har liten eller ingen betydelse för våra fiskare. Tullen ligger ju för dem i stället i att de, om de skulle lyckas sälja några kg skaldjur i Norge, inte får mer än 70 öre per krona i stället för hundra.

Vidare talar utskottet om att vid tre olika tillfällen, nämligen åren 1932, 1934 och 1937 i riksdagen väckts motioner om införande av tull å skaldjur. Detta visar väl ändå, att det har funnits och alltså finns ett starkt behov av ett skydd för just denna näringsgren. Hade detta behov inte funnits, hade väl inte frågan återkommit gång efter annan.

Utskottet säger vidare, att det icke är övertygat om att den åtgärd, som förordas i motionen, nämligen införande av tull på skaldjur, skulle vara den lämpligaste för avhjälpan av skaldjursfiskets svårigheter. Det finns enligt min mening inte mer än två vägar att välja på i detta fall. Den ena är att införa importförbud på skaldjur för att kunna reglera importen genom licenser, efter behövsprövning med hänsyn till det svenska fiskets fångstförhållanden, och den andra möjligheten är att införa en kraftig införseltull på skaldjur. Man kan också göra bådadera.

Motion angående införseltull på skaldjur. (Forts.)

Den första möjligheten har regeringen sagt nej till förliden höst; den andra möjligheten har bevillningsutskottet nu sagt nej till i sitt betänkande.

Vidare säger utskottet i sitt betänkande något som är ganska underligt: »Såväl praktiska som principiella svårigheter torde vidare föreligga att utforma bestämmelserna så, att tullen komme att drabba endast den egentliga importen och icke jämväl svenska fiskares införsel av egen fångst från internationellt vatten.» Jag har svårt att fatta varifrån utskottet har kunnat få en sådan tanke. Utskottet har förut i sitt betänkande talat om att såväl i Danmark som i Finland vissa slag av skaldjur äro belagda med en tull; det är väl ingen, icke ens inom utskottet, som tror, att t. ex. danska fiskare betala någon tull på skaldjur, som de själva fiska och försälja i Danmark!

För det andra ha vi nu en tull på ett visst fiskslag här i Sverige på en krona per kg, som har varit gällande sedan 1933. Nämnda fiskslag är också importreglerat, så att det icke får importeras större partier än som det verkligen finns behov av efter det att de svenska fiskarens fångster äro avyttrade. Några svårigheter att utforma bestämmelser om tull på skaldjur föreligga alltså icke.

Till slut säger utskottet i sin motivering, att frågan om stöd åt skaldjursfisket kan antagas bli föremål för prövning vid behandlingen av de förslag, som 1945 års fiskeriutredning framfört i sitt ovan nämnda betänkande. Ja, det kan ju tänkas att ett sådant förslag eventuellt kan framkomma, då regering och riksdag komma att ta ställning till fiskeriutredningens förslag. Men det kan också tänkas, och det torde vara det troligaste, att intet sådant förslag framkommer. alldenstund regeringen så sent som förliden höst avtog en framställning från fiskarens organisation om en importreglering för skaldjur och då andra kamraren om några minuter kommer att genom avslag å motionen omintetgöra den andra möjligheten, nämligen en importtull på skaldjur.

Vidare vill jag i detta sammanhang påpeka, att fiskeriutredningen framhållit, att skaldjuren böra importregleras i likhet med vad som nu sker med annan fisk.

Till sist, herr talman, kan jag icke annat än uttala min förvåning över att då importlicenser fordras i fråga om nästan allt, som skall hit importeras, denna lyxvara, som hummern i första hand är, skall få fritt importeras utan någon som helst reglering till förfång för en producentgrupp, 2 000 à 3 000 fiskare, som har detta fiske till sin huvudnäring och på detta sätt är lämnad helt utan skydd. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Svensson* i Ljungskile.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Herr Utbult menade, att bevillningsutskottet i sitt avstyrkande av hans motion inte förebringat någon egentlig motivering. Jag tillåter mig ifrågasätta, huruvida herr Utbult inte här gjort sig skyldig till en ganska avsevärd överdrift.

Bevillningsutskottet har ju anfört såsom en väsentlig anledning till sitt avstyrkande det förhållandet, att 1945 års fiskeriutredning så sent som den 2 januari i år, alltså för blott några veckor sedan, avlämnade sitt betänkande, i vilket fiskerinäringens efterkrigsproblem i dess stora sammanhang skärskådades. Utredningen framlägger ju där förslag till olika åtgärder, som syfta till att stödja bland annat skaldjursfisket, alltså just vad herr Utbult lagt upp i sin motion. I fiskeriutredningens betänkande framföras olika förslag angående viss reglering av priset på fisk m. m., förslag som, till skillnad från nu gällande författning om prisregleringsavgift på fisk, även skulle gälla skaldjur. Jag tycker, att herr Utbult borde omnämnt denna omständighet i den redogörelse, som han lämnade.

Herr Utbult anser, att man för att avhjälpa skaldjursfiskets svårigheter inte har mer än två vägar att välja på. Antingen måste man gå inportförbudets

Motion angående införseltull på skaldjur. (Forts.)

väg eller införa en kraftig införseltull eller också, som han sade, göra båda delarna. Jag vet inte om kammaren är benägen att reflektera på dylika linjer för vår handelspolitik i nuvarande läge. Enligt min uppfattning i varje fall är det näppeligen importförbudens eller de kraftiga införseltullarnas väg som vårt land för närvarande har att beträda. I stället hyllar jag den uppfattningen, att vi skola göra vad som är möjligt för att underlätta handelssamkvämet mellan vårt land och andra länder. Det är väl i alla fall så, att den enda möjligheten att få till stånd någon lättnad i de allmänna hushållningssvårigheterna i världen är just att förbättra och underlätta handelssamkvämet länderna mellan.

Herr Utbult talade också om fiskarens betryck. Det må vara, att de ha sina besvärigheter att kämpa med. Jag skall inte här ingå på prissättningen av de produkter, som närmast äro föremål för herr Utbults motion, men, därest så önskas, kan jag lämna uppgifter härom, och de torde ge vid handen att prisläget dock här är icke så litet högre än vad det var före kriget. Förhållandet har nog bland annat sin grund i vissa fångstbegränsande åtgärder från fiskarens egna organisationers sida.

En omständighet vill jag till slut påpeka, herr talman, som jag tror har medverkat till att bevillningsutskottet enhälligt har avstyrkt motionen, och det är att ett bifall till densamma skulle innebära en ensidig inriktning mot ett av våra grannländer, nämligen Norge. Vi anse inte, att en handelspolitik så gestaltad är någonting att rekommendera riksdagen. Vi ha inte velat medverka till en åtgärd av den beskaffenheten.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här har anfört yrkar jag bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr Hammarlund: Herr talman! På grund av ett viktigt sammanträde i hemorten i torsdags blev jag förhindrad att närvara vid plenum i bevillningsutskottet, när denna fråga behandlades. Om jag varit närvarande, skulle jag sagt ett par ord till förmån för denna motion. Men då jag blev förhindrad att göra detta, tar jag mig friheten att här nu i stället säga vad jag då tänkt säga.

I utskottets betänkande heter det: »Enligt utskottets mening äro de svårigheter, som fiskerinäringen och i detta sammanhang särskilt skaldjursfisket kan hava att kämpa mot, väl värda att av riksdagen beaktas. Utskottet är emellertid icke övertygat om att den åtgärd, som förordas i motionen, nämligen införandet av tull å skaldjur, skulle vara den lämpligaste för avhjälpan av dessa svårigheter.» Det talas i stället om planer på att införa prisregleringsavgift inte bara på fisk utan även på skaldjur.

Varför vilar man då på hanen? Varför sätter man inte i gång och gör något? Jag tycker också att det är ganska märkvärdigt, att fiskarena gå in för denna tull framför varje annan åtgärd.

Eftersom vi ha ganska gott om tid i dag, kan jag inte underlåta att till kammarens protokoll ge ett exempel på hur man bland fiskarena ser på denna fråga. Jag tar mig friheten att läsa upp ett brev från en hallandsfiskare. Han skriver så här: »Här på hallandskusten, som jämväl efter kusten i övrigt uppigenom, idkas ett rätt intensivt fiske efter hummer och krabbor. Bland fiskarena är det mången som driver detta fiske som huvudnäring, och i andra fall är det dessa yrkesutövare som på äldre dagar övergå till detta fiske. I båda fallen är det i allmänhet deras huvudsakliga inkomst. Hummerfisket liksom krabbfisket har under de gångna åren, då import av naturliga skäl inte kunnat äga rum, givit en draglig inkomst för dess utövare, och avsättningen har varit normal. Nu sedan freden återställts har saken kommit i ett annat läge,

Motion angående införseltull på skaldjur. (Forts.)

ett läge som för fiskarena ställer sig mycket bekymmersamt i fråga om avsättningen av dessa varor, detta med anledning av den stora import som äger rum, i synnerhet från Norge. Jag vill i detta fall nämna att under högsäsongen — den 15 sept. 1946 och en tid framåt — importen från detta land blev så intensiv att genom deras översvämmande av marknaden och deras dumping av priser, delvis beroende på valutan, gjorde att det praktiskt taget ej gick att sälja våra fiskares produkter, ja, det gick så långt att fiskarena måste ta i land sina redskap och sluta fiska på grund av avsättningssvårigheter.» — Så ser man på denna fråga från fiskarens synpunkt.

När jag i går kväll läste bevillningsutskottets avstyrkande betänkande, kom jag att tänka på den gamla anekdoten om bleckslagarpojken, som låg högst uppe på takstolen i ett hus i Stockholm. Han förlorade fotfästet och ropade: »Hjälp mig, Herre Gud!» Men när han kom ned till foten av taket, fick han tag i takrännan, och då skrek han: »Tack, gode Gud, nu behöver jag inte någon hjälp, ty jag fick fatt i takrännan.» — Så där är det med oss också. Under hela kriget ha fiskarena satt sina liv på spel för oss och gjort allt vad som kunnat göras. Men när nu fiskarena begära litet erkänsla för sitt arbete, komma vi med alla slags motskäl. Nu sägs det här att vi skola inte göra så som fiskarena vilja ha det, utan vi skola göra det som är mycket bättre. Kan nu detta genomföras, är jag naturligtvis mycket glad för det. Jag vädjar till dem som ha saken om hand att sätta i gång så fort som möjligt, så att det hela blir ordnat. Det heter ju, att medan gräset gror, dör kon. När fiskarena nu behöva denna hjälp, bör man också tillmötesgå dem så mycket som möjligt. Och anser man att det är klokare att gå andra vägar än dem fiskarena föreslagit, bör man kanske göra det. Men om jag själv suttit med i bevillningsutskottet i denna fråga, hade jag resonerat som så, att då fiskarena själva anse att en sådan här tull bör införas, är det nog bäst att det ordnas så. Den som har skon på sig vet bäst själv var den klämmer.

I detta anförande instämde herrar *Carlsson* i Bakeröd, *Pettersson* i Dahl, *Andersson* i Dunker och *Boman* i Stafsund.

Herr Utbult: Herr talman! Jag ber att få föreslå att utskottets betänkande återremitteras till utskottet för att utskottet skall få tillfälle att föreslå de ändringar i tulltaxan, som erfordras vid bifall till motionen.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Jag har förut instämt i herr Utbults yrkande, och jag ber nu i stället att få instämma i det nya yrkande han framställt.

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet av herr Hammarlunds anförande. Han talade — som jag tyckte — en smula känslomässigt om fiskarens förhållanden. Det må han gärna göra, och jag tror att han ger uttryck åt en uppriktig mening från sin sida. Det är klart att fiskarens allmänna läge i vissa fall kan vara bekymmersamt. I andra fall är det måhända mindre bekymmersamt. Prisläget på de produkter, som det här är fråga om, är i dag dock väsentligt annorlunda än det var tidigare. Beträffande vissa av de ifrågavarande skaldjuren torde väl prisläget ligga mer än hundra procent högre än tidigare. I fråga om vissa andra skaldjur är det så att de svenska fångsterna inte fylla konsumtionsbehovet, utan vi äro nödsakade att importera ganska väsentliga kvantiteter för att tillfredsställa den svenska marknaden.

Motion angående införseltull på skaldjur. (Forts.)

När herr Hammarlund talade för motionen, gjorde han sig skyldig till ett litet misstag. Han tycktes utgå från att bevillningsutskottet här uttalat sig för vissa prisregleringsåtgärder. Utskottet har inte gjort något sådant uttalande, vilket däremot gjorts av 1945 års fiskeriutredning. Detta är omnämnt i bevillningsutskottets betänkande. Utskottet har för sin del helt naturligt inte velat taga ståndpunkt till fiskeriutredningens förslag. Detta skulle icke ha varit i överensstämmelse med praxis, då ju ärendet är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Det är särskilt denna sistnämnda omständighet, som — vilket jag framhöll i mitt föregående anförande — varit avgörande för bevillningsutskottet. Riksdagen brukar ju inte fatta beslut i ett ärende, som man vet att Kungl. Maj:t håller på att arbeta med i det ena eller andra avseendet. I detta fall är det inte fråga om någon gammal utredning. Betänkandet avgavs så sent som den 2 januari i år, och det torde sålunda uppfylla alla anspråk i fråga om att vara med sin tid.

Herr Hammarlund klagade över att man inte visat fiskarena förståelse och att man inte tillräckligt uppskattat de stora tjänster, som de gjort det svenska folkhushållet under krigsåren. Jag ifrågasätter, om detta uttalande är helt riktigt. Jag tror, att vi allesammans äro utomordentligt tacksamma för vad fiskarena gjort. Ett uttryck för denna tacksamhet är ju de jämkningar i fråga om krigskonjunkturskatten, för att taga ett enda exempel, som riksdagen enhälligt beslutat just med hänsyn till de utomordentliga tjänster som fiskarena gjort det svenska folkhushållet.

Herr Utbult har nu ställt ett yrkande om återremiss. Jag finner detta ganska meningslöst, enär första kammaren redan utan debatt bifallit bevillningsutskottets hemställan.

Herr **Hammarlund**: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö säger att jag missuppfattat bevillningsutskottets ståndpunktstagande, som i själva verket skulle innebära att utskottet inte velat giva några som helst förhandsutfästelser. I så fall är bevillningsutskottets betänkande ännu magrare än jag tänkt mig. Jag vill endast konstatera detta.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ny behandling; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Motion om nedsättning av stämpelavgiften vid köp och byte av fast egendom.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 13, i anledning av väckt motion om nedsättning av stämpelavgiften vid köp och byte av fast egendom.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Det kanske kan förefalla överflödigt att jag tar upp en debatt i en fråga, som varit föremål för behandling i utskottet utan att jag själv reservationsvis anmält avvikande mening. Anledningen till att jag i alla fall gör detta är den, att denna fråga flera gånger varit uppe i riksdagen och att jag tror det kan vara skäl att för kammarens ledamöter friska upp minnet en smula om vad saken verkligen gäller.

Redan 1929 års riksdag begärde en översyn över gällande bestämmelser i stämpelförordningen. Bevillningsutskottet skrev då, att man konstaterat att en revision behövde företagas, och framförde vissa synpunkter på frågan. Denna återkom vid 1932 års riksdag, då utskottet alltså återigen hade att taga ställning till densamma. Utskottet yttrade då bland annat: »Uppenbarligen i hu-

Motion om nedsättning av stämpelavgiften vid köp och byte av fast egendom.

(Forts.)

vidsakligt syfte att vinna lindring i stämpelbeskattningen vid överlåtelse av fast egendom har särskilt under de senare åren ett stort antal bolags- och föreningsbildningar uppstått, vilka i realiteten utgöra enmansföretag. Den till bolaget eller föreningen överlättna fastigheten har med andra ord 'satts' på aktier eller föreningsandelar. Om en dylik sammanslutning önskar överlåta densamma tillhörig fast egendom, omfattar överlåtelsen visserligen formellt endast aktierna eller andelarna i sammanslutningen men faktiskt själva fastigheten. Härigenom undgår man vid överlåtelse den beskattning av värdeomsättning, som är avsedd att utgå vid övergång av äganderätt till fastighet från en person till en annan, och den fondstämpel, som skall erläggas vid överlåtelse av aktier, utgör i regel endast en ringa bråkdel av den stämpelavgift, som skolat utgå vid direkt överlåtelse av den fasta egendomen.»

Ändå vidtogos inga åtgärder. Frågan kom ånyo upp vid 1937 års riksdag, och bevillningsutskottet avgav även denna gång ett yttrande i positiv riktning, vilket antogs av riksdagen. Även vid 1944 års riksdag väcktes frågan, och bevillningsutskottet uttalade sig åter för att en översyn av stämpelförordningen borde ske. Riksdagen biföll även denna gång enhälligt utskottets hemställan. När fortfarande ingenting åtgjordes, tillät jag mig i föl interpellera finansministern om hur saken låg till. Denna interpellation medförde bland annat att jag ute från landet — särskilt från de större städerna och främst från Göteborg — vid personlig uppvaktning och skriftligen fick en del material, som visade hur man vid fastighetsöverlåtelser drog sig undan erläggandet av betydande stämpelbelopp. Finansministern svarade på interpellationen, att han upptagit ärendet till behandling i departementet men inte kunnat slutföra arbetet, emedan andra mera trängande göromål kommit emellan och frågor av större vikt tarvat sin lösning.

När det nu förefaller som om det inte skulle vara möjligt att inom en över-skådlig framtid få en rättelse till stånd, har jag försökt gå en annan väg. Då man inte vill vidtaga åtgärder för att den stämpelskatt som enligt författningen skall utgå verkligen erläggas, föreslås i motionen att en sänkning av stämpelavgiften vid fastighetsöverlåtelse skall ske till samma belopp som utgår vid överlåtelse av aktier. Utskottet har även i år ställt sig positivt till saken. Utskottet förklarar sig i likhet med motionärerna anse att den förefintliga ojämnheten bör undanröjas och finner att åtgärder böra vidtagas för att förebygga ett kringgående av gällande bestämmelser om lagfartsstämpeln. Jag förstår de skäl som föranlett utskottet att icke redan nu föreslå en lagändring, och jag har därför inte reserverat mig i utskottet. Jag förväntar emellertid — som jag förmodar i likhet med övriga ledamöter i utskottet — att åtgärder nu äntligen vidtagas för att lösa denna fråga.

Jag skall tillåta mig att inför kammaren med ett par exempel belysa det tillvägagångssätt som nu begagnas för att kringgå stämpelförordningens bestämmelser. I motionen talas det om det fall, att ett par unga äkta makar vilja förvärva en fastighet. De måste då ikläda sig avsevärda skulder. Fastigheten betingar kanske ett pris av 100 000 kronor, men köparna förfoga kanske inte över ens hälften av detta belopp. Stämpelavgiften utgår dock på hela beloppet och blir i detta fall 1 000 kronor. Köparna få alltså låna upp pengar för att klara köpet, men inte nog med det, de få också låna pengar för att kunna betala lagfartsstämpeln till staten. Om nu lagfartsförfarandet innebure garanti för att äganderätten verkligen övergått till köparna, vore det kanske någon mening med det hela. Men så är ju inte fallet. Lagfarten innebär bara ett konstaterande av att erforderliga formaliteter äro uppfyllda. Om fastigheten nu i stället äges av ett aktiebolag och man säljer aktierna, vad blir då stämpeln?

Motion om nedsättning av stämpelavgiften vid köp och byte av fast egendom.
(Forts.)

Ja, den blir 300 kronor! Man frågar sig — vilket är anledningen till våra upprepede framstötter — varför denna skillnad skall få bestå. Staten förlorar 700 kronor på denna affär.

Men jag skall taga ett annat exempel, som kanske ännu mera drastiskt belyser hurudana förhållandena äro. En fastighet äges av ett aktiebolag eller en förening — i Stockholm finnas talrika exempel härpå — och fastigheten försäljes genom försäljning av aktierna eller andelarna. Låt oss säga att fastigheten är värd 1 miljon kronor. Ägaren, d. v. s. fastighetsbolaget eller fastighetsföreningen, har ett nominellt kapital på kanske 100 000 kronor. Det är aktieposten som säljes, och i enlighet med gällande bestämmelser uttages en stämpelavgift av 300 kronor. Om en enskild person köper fastigheten genom vanligt köpebrev, får han betala 10 000 kronor i stämpel. Det är alltså i detta fall inte mindre än 9 700 kronor i stämpelmedel som undandragas staten.

Jag skulle kunna draga fram ännu flera exempel, men det sagda får vara tillräckligt för att belysa hur förhållandena ligga till.

Det ser ut som om den nuvarande finansministern inte har tillräckligt intresse för denna sak. Jag är övertygad om att det är mycket stora belopp som årligen fränhändas staten på detta sätt. Därför har jag velat framföra dessa synpunkter, och jag förväntar att man nu äntligen vidtager åtgärder för att lösa frågan. Den är säkerligen inte enkel att lösa, men med vår nuvarande finansministerns förmåga att föreslå uttagande av skatter tror jag nog att han klarar även denna sak, bara viljan finns.

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! Då herr Jonsson i Skedsbygd inte framställt något yrkande, har jag ingen anledning att i detalj uppehålla mig vid hans anförande. Jag vill bara helt kort för kammaren ge till känna, att vi inom utskottet icke utan sympati följt den aktivitet, som motionären i olika sammanhang sedan ganska många år tillbaka har ådagalagt och alltjämt ådagalägger i denna fråga. Utskottet har givit tillkänna, att det i likhet med motionärerna anser, att de ojämnheter i fråga om stämpellagstiftningen, som äro förhanden i det hänseende som motionärerna påpekat, böra undanröjas. Jag har alltså inte anledning till annat än att understryka utskottets uttalande. Jag vill emellertid ge detta understrykande en särskild adress. Finansministern är tyvärr inte närvarande här i kammaren, men jag förutsätter, att min anhållan befordras vidare till honom. Jag vill fästa herr statsrådets uppmärksamhet på vad utskottet säger i slutorden till sin motivering. Det heter där: »Däremot vill utskottet ånyo understryka önskvärldheten av att den utredning angående åtgärder för att förebygga ett krinöående av gällande bestämmelser om lagfartsstämpel, varom hemställan gjordes av 1944 års riksdag, utan dröjsmål slutföres». Bevillningsutskottet har nu så många gånger givit uttryck åt sin mening i denna fråga, att utskottet anser sig ha anledning förvänta, att man ifrån Kongl. Maj:ts sida tar någon hänsyn till vad utskottet har uttalat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarlund: Herr talman! Motionären omtalade hur det gick till när man köpte ett jordbruk. Jag skall tillåta mig att ytterligare belysa detta genom att nämna ett par ord om hur det går till i varje fall i mina bygder.

Vi tänka oss, att en ung man och en ung kvinna komma överens om att gifta sig. De äro båda från jordbrukarhem, och ingen av dem har lärt sig något annat än jordbruk. Nu vilja de skaffa sig en egen gård. Ett jordbruk

Motion om nedsättning av stämpelavgiften vid köp och byte av fast egendom.

(Forts.)

blir till salu i deras bygd. Pojken går då till sin far och flickan till sin far och frågar, om de inte kunde få borgen för att köpa detta jordbruk. I de flesta fall få de detta. Är inte denna borgen tillräcklig få de vända sig till andra förmögna släktingar — om de ha några sådana — och be dem om hjälp. Så köpa de den där gården. Det blir en del utgifter för densamma. En av de besvärligaste utgifterna blir lagfartsstämpelein. Det är en sak som man i allmänhet inte har tänkt på. Den utgiften kanske kommer någon gång fram på sommaren.

Det var ju så i gamla tider, att man inte behövde betala denna lagfartsstämpel vare sig första eller andra året, utan man kunde vänta med detta. Men nu har ju lagen blivit ändrad. När jag var hemma häromdagen tog jag fram köpebrevet på min egen gård och tittade på det. Det var underskrivet hösten 1909, men jag hade inte haft råd att betala stämpelein förrän år 1911. Jag hade mycket besvär under dessa två år, ty den förre ägarens skatter blevo inblandade i mina. Eftersom jag inte hade sökt lagfart var det ju svårt att reda upp vem som var rätter ägare till denna egendom. Som vi veta skall köpebrevet på en gård visas upp vid mantalsskrivningen. Det uppstår nog även numera liknande svårigheter i många hem, när två unga människor gift sig och köpt en gård. Det blir gärna växelrytteri för att klara affärerna, och det börjar genast när man skall skaffa fram pengarna till denna lagfartsstämpel.

För några år sedan höjde vi avgiften för lagfartsstämpelein. Det var när direktörer och tandläkare och andra började köpa upp den svenska jorden. Då tyckte vi inte att det var någon större orättvisa att de fingo erlægga denna stämpelavgift. Men nu är det ju rena bondeungdomen som köper jordbruk och som skall betala denna stämpel.

När jag läste denna motion någon gång i januari månad, kom jag att tänka på en händelse, som inträffade hemma i min bygd år 1914. Ni som äro äldre minnas att det var det där året, när det var så oroligt i det politiska livet. En folkskollärare från Malmö — han hette Värner Rydén — skulle komma till mina trakter och hålla ett politiskt föredrag. En granne till mig, en gammal förnämlig man, som var mycket intresserad av politiska frågor, kom då till mig och frågade: vill du följa med in till sta'n och höra den röde folkskolläraren ifrån Malmö tala? Jag kom på detta föredrag, och runt om mig satt en del av ortens allra förnämsta jordbrukare. Efter det att Värner Rydén hade hållit ett mycket bra anförande gav jag till känna mitt bifall. Men det hade nära nog slutat illa, därför att de gamla bönderna tyckte att det var för galet att en bonde skulle ge sitt bifall till vad Värner Rydén hade sagt. Men vet ni, mina damer och herrar, vad Värner Rydén talade om under så gott som hela sitt föredrag? Han talade om skatt på fattigdomen. Det gick som en röd tråd genom hela hans föredrag. Han talade om att det fanns stämpel på växlar, att det fanns lagfartsstämplar och en hel del sådana saker, varigenom man beskattade det fattiga folket här i Sverige. När vi komma till makten skall all sådan där beskattning på fattigdomen tas bort, sade han.

Jag satt här i dag och tänkte på att människorna äro sig lika vare sig de äro högermän eller socialdemokrater. Vi äro precis likadana nu som vi voro 1914. Det har inte blivit någon större ändring. Stämpelein på växlar har ju visserligen tagits bort för en del år sedan, men lagfartsstämpelein är alltså kvar. För min del anser jag att denna lagfartsstämpel bör sättas ned till det belopp den ursprungligen lydde på. Den var tillräcklig den gången. Jag hade sålunda önskat att detta hade blivit gjort och att motionen hade bifallits.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 14, i anledning av väckt motion om skattefrihet för Samfundet De Nio.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Motioner om skattelindring för folkets hus- och folkets parkföreningar. Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 15, i anledning av väckta motioner om beredande av skattelindring för folkets hus- och folkets parkföreningar.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Odhe**: Herr talman! Den fråga som nu är föremål för behandling är föranledd av en av mig m. fl. väckt motion. Denna motion har tillkommit med anledning av vetskapen om de besvärligheter, som folketshusföreningarna och folketsparkföreningarna många gånger ha att brottas med. Dessa föreningars verksamhet går ju till största delen ut på att tillgodose behovet av möteslokaler för olika föreningar. Denna uppgift anse vi motionärer vara av så stor betydelse för samhället, att samhället också bör i möjligaste mån hjälpa dessa organisationer i deras arbete. En sådan hjälp skulle, mena vi, kunna erbjudas i form av den skattelindring, som vi i motionen ha pekat på.

Utskottet säger i sitt utlåtande, att det även finns andra organisationer — utskottet avser väl därmed t. ex. bygdegårdar — som också borde komma i fråga i detta sammanhang, därest någon skattelindring skulle komma att ske. Vi motionärer vilja till fullo instämma i detta. Att vi inte klart ha sagt ut detta i motionen är väl närmast ett förbiseende, och detta har jag härmed velat säga ifrån. Vi förvänta givetvis att en ändring, om en sådan kan komma till stånd, även bör omfatta dessa organisationer.

Utskottet har sett mycket välvilligt på frågan, vilket jag ber att få uttala min stora glädje över. Utskottet pekar på att en utredning, som sysslar med liknande frågor, pågår, och utskottet förmenar att denna utredning skall ta hand även om denna fråga. Med anledning därav har jag intet yrkande att framställa. Jag vill bara understryka betydelsen av att denna fråga verkligen kommer under utredning och vill uttala den förhoppningen, att denna utredning kommer att resultera i ett för frågan önskvärt resultat.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Med anledning av att motionären uttalade sin glädje över att denna fråga kommer under utredning vill jag påpeka, att frågan redan *ligger* under utredning. Enligt direktiven för denna utredning skall utredningen även omfatta det spörsmål, som berörts i motionen. Det råder ej och bör icke råda någon som helst tvekan om att utredningen omfattar det av motionärerna berörda problemet och att riksdagen, när denna utrednings förslag föreligger, skall få möjlighet att ta ställning till frågan i dess helhet.

Härmed var överläggningen avslutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 18.

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående ändrad lydelse av § 8 mom. 2 bankoreglementet;

nr 5, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livräntor åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare vid statens järnvägar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion angående rätt för innehavare av skjutvapen att utan särskilt tillstånd förvärva ammunition för dessa vapen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 6, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:ts anhålla om sådan ändring i gällande vapenkungörelse, att envar som hade tillstånd att inneha skjutvapen skulle äga rätt att utan särskilt tillstånd förvärva ammunition för dessa skjutvapen.

Motion angående rätt för innehavare av skjutvapen att utan särskilt tillstånd förvärva ammunition för dessa vapen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II:6, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Ericsson* i Sörsjön: Herr talman! Jag ber till att börja med att få tacka första lagutskottet för den relativt välvilliga behandlingen av den motion, som redovisas i detta utskottsutlåtande och vars yrkande går ut på att de som ha tillstånd att inneha skjutvapen skola utan särskilt tillstånd kunna förvärva ammunition till dessa skjutvapen. Det är emellertid självfallet att denna tacksamhet icke kan sträcka sig så långt som till att omfatta det resultat, vartill utskottet har kommit, ty utskottet hemställer ju i sin kläm, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Jag hade tänkt mig att det nu skulle ha funnits möjlighet att genomföra den av motionärerna föreslagna ändringen. De inskränkningar, som införts i fråga om rätten att inneha vapen och ammunition, voro inte från början så synnerligen populära. Jag vill hänvisa till att under krigsåren 1940—43 väcktes flera motioner med ungefärligen samma yrkande som i den nu föreliggande motionen. År 1940 hade inte mindre än omkring 40 ledamöter av denna kammare, representerande samtliga här förefintliga partier, undertecknat en sådan motion. Tyvärr ha en del av dessa ledamöter försvunnit av den ena eller andra orsaken. Jag lyser för min del i alla fall frid över deras minne vad det gäller deras uppfattning rörande frågan om rätten att inneha skjutvapen och ammunition.

Då jag emellertid har för avsikt att ställa ett yrkande om bifall till den i ämnet väckta motionen, anser jag det nödvändigt att ingå på en något utförligare behandling av denna fråga. Kammarens ledamöter ha ju kunnat få en föreställning om gällande bestämmelser på detta område, om de ha läst motiveringen till första lagutskottets förevarande utlåtande. Jag skall i alla fall tillåta mig — särskilt med tanke på att det möjligen finnes någon kammarledamot närvarande här, som inte har fått en riktig bild av det hela — att lämna en kortfattad redogörelse för innehållet i vapenkungörelserna.

Det förhåller sig på det sättet, att den som vill inneha ett skjutvapen måste utverka särskilt tillstånd därtill. Ansökan härom skall ingivas till vederbörande länsstyrelse eller, när det gäller Stockholm, till överståthållarämbetet.

Motion angående rätt för innehavare av skjutvapen att utan särskilt tillstånd förvärva ammunition för dessa vapen. (Forts.)

Men det är inte nog med detta, utan en ansökan om dylikt tillstånd måste passera ortens polischef, som det åligger att behandla framställningen och antingen tillstyrka eller avstyrka densamma. I regel blir ju vederbörande landsfiskals yttrande avgörande för vad länsstyrelsen sedermera kommer att besluta. Samma förhållande råder när det gäller ammunitionen till dessa skjutvapen. Även i detta fall måste särskilt tillstånd sökas, och samma procedur som när det gäller skjutvapnen måste alltså äga rum. Men det är en annan sak beträffande denna ammunition, som såvitt jag kunnat finna icke omnämnts i motiveringen i föreliggande utskottsutlåtande. Det är nämligen så, att den som söker tillstånd att inneha skjutvapen också i ansökningen måste uppge den vapenhandlare, hos vilken han tänker inköpa ammunition.

De väsentligaste restriktionerna i vapenkungörelsen genomfördes år 1934. Det var ungefär vid den tidpunkten som den numera hädangångne före detta dekorationsmålaren Adolf Hitler lyckades svinga sig upp till sin höga ställning som tyska folkets ledare. Han var den förnämste och mest framstående exponenten för en annan ideologi än den, som råder inom vårt demokratiska samhälle. Tyvärr smittade denna hans ideologi, om jag så får kalla den, av sig på andra länder, däribland vårt eget land. Vid den tidpunkten bildades här en del sammanslutningar, vilka accepterat den ideologi som den tyske före detta dekorationsmålaren företrädde. Dessa sammanslutningar utgjorde den egentliga orsaken till att man företog de nu gällande inskränkningarna i rätten att inneha skjutvapen och ammunition. Syftet med dessa inskränningar kan därför sägas vara i och för sig lovvärt. Det låg en god tanke bakom de företagna åtgärderna. Men för min del vill jag bestämt hävda att ifrågavarande bestämmelser, i den mån de varit avsedda att hindra illojala medborgare från att skaffa sig skjutvapen och ammunition, visat sig vara i stort sett ineffektiva.

Man frågar sig då: varför ha de varit ineffektiva? Jo, därför att man inte har kunnat hindra illojala medborgare att ändå skaffa sig både skjutvapen och ammunition. Och varpå beror detta? Jag vill svara med att anföra några exempel som belysa hela tankegången.

Från det område av landet som jag närmast representerar känner jag flera personer, vilka ganska tidigt började sympatisera med den förut omnämnde före detta dekorationsmålaren i dennes strävan att förvandla åtminstone världsdelen Europa till något annat än den varit förut. Efter det sista världskrigets utbrott, och särskilt efter det att kriget pågått en tid, voro de svenska medborgare som jag här syftar på fullfjädrade nationalsocialister. Tror nu någon av kammarens ledamöter att dessa personer skulle ha visat sig pålitliga och villiga att efter förmåga kämpa för vårt demokratiska samhälles frihet, om Sverige vid något av de tillfällen då situationen var kritisk hade överfallits? Svaret på den frågan torde ge sig självt, och det kan inte bli något annat svar än nej. Men dessa opålitliga personer ha ändå under hela tiden som kriget varade innehaft både vapen och ammunition i lika stor utsträckning som andra medborgare. I den mån de tillhört den frivilliga skytterörelsen ha de också, i likhet med övriga medborgare, kunnat deltaga i skjutningar på våra skjutbanor. Tack vare att jag känner dem så väl vet jag också, att de under hela kriget haft möjlighet att bedriva jakt i precis samma utsträckning som andra medborgare. Jag har iakttagit dem, och jag har sagt mig, att om någon skulle avhändas rätten att inneha skjutvapen och ammunition, så borde det vara just dessa personer, som ur samhällets synpunkt måste betraktas som illojala. Detta har dock icke skett och kommer såvitt jag förstår icke heller att ske.

Man frågar sig varför. Ja, orsaken är helt enkelt den att vi här i landet bygga på en viss rättsordning. Vi kunna inte utan vidare — och det visa

Motion angående rätt för innehavare av skjutvapen att utan särskilt tillstånd förvärva ammunition för dessa vapen. (Forts.)

även alla de överläggningar som under den senaste tiden förts här i riksdagen — kriminalisera åsikter. Vi kunna inte utan vidare döma en person på blotta misstanken att han eventuellt kommer att begå en olaglig eller ojust handling. Det är väl i regel först sedan man kan påvisa att en brottslig handling begåtts som det kan bli fråga om en fällande dom. Därför blir det praktiskt taget alltid så, att man måste bevilja tillstånd att inneha vapen och ammunition till alla människor som ansöka om det, både de ur demokratisk synpunkt lojala och de illojala medborgarna.

Nu har första lagutskottet som skäl emot ett bifall till motionen framhållit att det finns sådana medborgare, vilkas innehav av skjutvapen icke undergått någon prövning av myndighet. Härmed avses sådana personer som förvärvat skjutvapen före 1918. Dessförinnan hade vi icke några restriktioner av den karaktär som vi sedermera fingo. Vidare är det tänkbart, säger utskottet, att det bland dem som tidigare beviljats tillstånd kan finnas några personer, som sedermera blivit olämpliga att inneha skjutvapen och ammunition. Därför menar utskottet att det är bäst om bestämmelserna om tillståndstvång bibehållas, så att man kan hindra dessa olämpliga människor att köpa ammunition. Det är nämligen ammunitionsfrågan det här gäller. I annat fall skulle man icke kunnat komma ifrån en allmän omprövning av alla enskilda personers innehav av skjutvapen.

Jag tycker nog för min del att det är ett ganska egendomligt resonemang som utskottet här för. Jag är övertygad om att samtliga ledamöter i första lagutskottet behandlat denna fråga på samma sätt som de behandla alla andra frågor som komma under första lagutskottets prövning, d. v. s. med det allra största allvar, men utskottets resonemang är lika fullt ganska egendomligt. Om de nuvarande bestämmelserna ur de synpunkter, som varit anledningen till att bestämmelserna genomfördes, äro ineffektiva, så är det väl lämpligare att upphäva dem än att inrikta sig på en allmän omprövning av alla medborgare, som efter ansökan erhållit eller icke erhållit tillstånd att inneha skjutvapen och ammunition. Jag förstår att man här tänker sig möjligheten av att det finns sinnesförvirrade medborgare. Det händer ju att personer på grund av en allmän läggning för brottslighet av omständigheterna så småningom föras in på brottets bana och utveckla sig till verkliga brottslingar. Men samhället kan helt säkert med nu gällande bestämmelser skydda sig för sådana personer därest de inneha skjutvapen, och samhället är också såvitt jag förstår skyldigt att göra detta. Emellertid är det ju inte bara skjutvapen som kunna anses farliga för den allmänna säkerheten. Det finns även många andra vapen, som äro nästan lika farliga om någon vill ta livet av sig själv eller andra människor, t. ex. knivar, yxor, hammare o. s. v. Såvitt jag förstår användas sådana redskap i ganska stor utsträckning när det gäller att ta livet av andra människor eller, om man går i självmordstankar, att avliva sig själv med. Jag skall här berätta en händelse som jag särskilt minns.

I min hemtrakt fanns det en person som ägde en hel del vapen av olika slag för jakt och andra ändamål. Det kan då tyckas naturligt att denne man, när han beslöt sig för att ta livet av sig, skulle göra det med hjälp av något av de många vapen, som han innehade. Så skedde emellertid inte. I stället sargade han av sig halsen med en ganska slö täljkniv. Han använde alltså inte något av sina många skjutvapen.

Flera sådana exempel skulle kunna anföras. För inte så länge sedan var det för övrigt en person som formligen slaktade tre medlemmar av familjen. Han använde icke något skjutvapen, utan han brukade ett eggjärn. Vi kunna

Motion angående rätt för innehavare av skjutvapen att utan särskilt tillstånd förvärva ammunition för dessa vapen. (Forts.)

också så gott som dagligen läsa i tidningarna om hur yxor, knivar och andra eggjärn komma till användning i ganska stor utsträckning vid sådana våldsdåd. Det finns alltså många andra verktyg — eller vapen om jag så får kalla dem — att tillgå. Om nu första lagutskottet verkligen skulle vilja fullfölja sin avsikt att säkerställa landets medborgare i här berörda avseenden, så finns det som sagt möjlighet att ingripa också beträffande dessa vapen. Jag hoppas dock att vi icke skola få vara med om ett sådant ingripande, ty det skulle enligt min mening komma att verka löjeväckande om denna ärevördiga institution skulle befatta sig med något dylikt.

Av vad jag nu anfört torde framgå, att jag för min del icke kan godkänna första lagutskottets ståndpunktstagande. Bestämmelserna om att man måste ha tillstånd att köpa ammunition till det skjutvapen man erhållit rätt att inneha äro enligt min mening ineffektiva när det gäller att tillgodose de syften, för vilka bestämmelserna tillkommit. Därför anser jag ifrågavarande bestämmelser vara onödiga. De väcka förargelse, och de förorsaka onödiga utgifter för dem som behöva tillhandla sig litet jaktammunition. De förorsaka utgifter för den enskilde, ty varje gång en person skall söka utverka tillstånd för inköp av ammunition måste det betalas en viss avgift. Ävenså åsamkas samhället som sådant vissa utgifter, därför att man här upprätthåller ett enligt min mening ganska onödigt pappersregemente.

Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets förslag och bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag behöver endast hänvisa till första lagutskottets motivering för avslag på motionen för att känna mig övertygad om att andra kammaren skall bifalla utskottets hemställan. Visst kan det se litet egendomligt ut att man ger människor rätt att inneha skjutvapen men inte samtidigt ger dem generell rätt att också köpa ammunition. Första lagutskottet har angivit mycket bärande skäl varför prövning av såväl skjutvapeninnehavet som prövning av innehavarens rätt att förvärva ammunition måste finnas. Den person som en gång fått tillstånd att inneha skjutvapen får behålla detta, oavsett hur hans andliga eller moraliska utveckling fortlöper. Man vill icke beröva någon människa den en gång erhållna rättigheten att inneha skjutvapen. Den som en gång förklarats kvalificerad att inneha sådant vapen men som på grund av omständigheterna senare blivit diskvalificerad för detta får ändå ha kvar sitt vapen. Men däremot vill man hindra honom från att köpa ammunition. Detta är en mycket effektiv åtgärd att skydda samhället mot innehavarens oförmåga att sköta sitt skjutvapen.

Jag förstår att det är förenat med vissa besvär att gå licensvägen vid köp av ammunition. Detta är också första lagutskottet villigt att erkänna. Men då rättsskyddet för alla medborgare kräver en sådan prövning, så måste de lojala innehavarna av skjutvapen finna sig i att underkasta sig dessa besvär.

Jag tycker att denna debatt skulle kunna begränsas högst väsentligt om jag nu lämnar en upplysning som inte finns medtagen i första lagutskottets betänkande: år 1945 avlämnades ett betänkande om justering av gällande jaktvårdsstadga. I detta betänkande uppmjukas bestämmelserna beträffande inköp av ammunition för jaktändamål. Det är för dylik ammunition som herr Ericsson i Sörsjön vill ha fri inköpsrätt. Detta betänkande är inte lagt åt sidan. Det är meningen att det skall komma en proposition i ärendet. Den pro

Motion angående rätt för innehavare av skjutvapen att utan särskilt tillstånd förvärva ammunition för dessa vapen. (Forts.)

sitionen skulle ha kommit redan i år, om inte frågan stått i visst samband med en utredning om handeln med explosiva varor. Denna proposition torde komma redan nästa år. Den upplysningen tycker jag borde vara tillräcklig för att vi skola kunna ena oss om att inte gå in på någon vidlyftig debatt, som ändå måste leda till bifall till utskottets hemställan, till vilken även jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **Edberg**: Herr talman! Jag ber att få hänvisa till några rader på sidan fem i förevarande utskottsutlåtande. Där står att beträffande sådana personer som icke fylla kraven på vapeninnehav »utgör uppenbarligen tillståndsprövningen för förvärv av ammunition ett tämligen effektivt medel till förhindrande av en farlig användning av vapnen».

Nu vill jag fråga herrar utskottsledamöter vem det var som tillstyrkte inköp av ammunition och vapen till den gangster, som helt nyligen sköt ihjäl en chaufför i Skåne. Var det landsfiskalen eller länsstyrelsen? Och vem tillstyrkte inköpet för gangstern Pettersson, som för några dagar sedan sårade två personer, vilka kanske nu ligga på sin dödsbädd? Illojala människor skaffa sig alltid både vapen och ammunition, men redbara ärliga människor bli i en del fall nekade att köpa ammunition. Det är helt naturligt att sådant väcker ovilja hos svenska folket.

Jag vill också nämna den ökände dynamitarden i Stockholm. Åtminstone på landet är det så, att kommunalnämnden och landsfiskalen bevilja tillstånd för inköp av sprängämnen. Men hur är det i Stockholm? Denne lördagsdynamitard hade på illojal väg skaffat sig tillräckligt mycket dynamit för att spränga halva Stockholm i luften. Sådana personer skaffa sig alltid vad de vilja ha, men redbara personer kunna ibland icke skaffa sig vad de behöva.

Herr talman! Jag tycker det vore ganska märkvärdigt om det icke funnes så pass mycket sunt förnuft i denna kammare, att man skulle kunna godtaga ett förslag som är så välmotiverat som det här föreliggande. Jag har också fäst mig alldeles särskilt vid statsrådet Danielsons försök att reda upp krängel-Sverige, och jag tror att just på detta område skulle något kunna göras. Såväl landsfiskalerna som länsstyrelserna skulle kunna befrias från ett pappersregemente, som bara är till förargelse för svenska folket.

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Herr Hedlund i Östersund nämnde nyss, att ett förslag var färdigt om ändring i vapenkungörelsen, innebärande viss uppmjukning av bestämmelserna, så att man skulle kunna tillmötesgå dem, som önskade förvärva jaktammunition. Det hade ju varit önskvärt, att man hade nämnt något om den saken i utskottets motivering, men därom finns ju inte ett enda ord, utan såväl första lagutskottet som herr Hedlund argumenterar från helt andra utgångspunkter. Jag frågar mig verkligen då, hur det skall vara möjligt för herr Hedlund och övriga ledamöter i första lagutskottet att överhuvud taget medverka till någon ändring av vapenkungörelsen med den motivering, som nu har anförts. Jag finner att det uppenbarligen måste vara ganska svårt för dem att så där utan vidare ändra ståndpunkt.

Jag skall kanske inte direkt inrikta mig på att vara elak, men jag vill dock påpeka, att talesmannen för utskottet, herr Hedlund i Östersund, år 1940 var med om att underteckna en motion, som hade ungefär samma yrkande som det i den föreliggande motionen. Det är naturligtvis inte i och för sig något fel, att en person ändrar ståndpunkt, om han verkligen har funnit, att han vid ett tidigare tillfälle intagit en ståndpunkt, som kan anses vara oriktig. Men det är ju möjligt att vi kunna komma att befinna oss i den belägenheten, att herr

Motion angående rätt för innehavare av skjutvapen att utan särskilt tillstånd förvärva ammunition för dessa vapen. (Forts.)

Hedlund i Östersund — om det här omvittnade förslaget till ändring av vapenkungörelsen kommer fram — återigen blir i tillfälle att ändra ståndpunkt. Jag hoppas att han gör det, men efter den motivering han här anfört synes det komma att bli ganska svårt.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag vill naturligtvis inte göra något uttalande om hur första lagutskottet kommer att ställa sig till en proposition i detta ämne, men jag är fullkomligt övertygad om att skulle en proposition i överensstämmelse med det betänkande som är avlämnat bifallas, så behöver lagutskottet för den skull inte frångå sin riktiga uppfattning, att man måste ha en kontroll över att de människor som äro en fara för andra att innehå skjutvapen inte få ammunition.

Nu fick jag den verkliga smällen trodde herr Ericsson i Sörsjön, när han talade om, att jag 1940 inte bara skrev under utan även talade för en motion i liknande syfte. Det är rätt intressant iakttaga huru en fråga kan behandlas vid olika tidsskeden. År 1940 motionerade man inte om fri inköpsrätt av ammunition av den anledningen att det var besvärligt för jägare att komma över sådan, utan man gjorde det till en försvarsfråga. Man fann det olämpligt att de människor ute i gränstrakterna, som hade gevär, inte skulle få lov att fritt köpa ammunition, då det kunde vara till försvar mot fallskärmstrupper. Det var en stor debatt i andra kammaren, och en av motionärerna sade, att det visade sig att även tjuvskyttar ha en uppgift i samhället, nämligen att med sin skjutskicklighet mota fallskärmsanfall. Det var under den stämningen även jag talade för bifall till motionen.

Utöver de av herr Ericsson i Sörsjön anförda skälen har i år i lagutskottet endast ett enda argument anförts för ett bifall till motionen. Det var en mycket framstående riksdagsman, en bondeförbundare, som ville decimera gräsparvsbeståndet på sin gård. Han fick licens för den ammunition, som han önskade köpa. När han emellertid kom till handlaren, som skulle sälja ammunitionen, hade denne inte den rätta sorten, varför vederbörande fick göra två stadsresor. Det motivet för ett bifall i år till motionen fann jag inte lika starkt som när det gällde rätten för folk i gränstrakterna att få köpa ammunition för att skjuta ner fiender, som hotade.

Det är sålunda inte så underligt, att man i vissa situationer får lov att bifalla förslag, som man under normala förhållanden helst vill avslå. Därmed har jag tillräckligt klargjort varför jag ändrat ståndpunkt. Jag vidhåller alltså mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr **Edberg**: Herr talman! Det är alldeles säkert bekant för herr Hedlund, att det finns personer ute i kommunerna som kunna komma i en sådan sinnesstämmning, att man inte kan låta dem ha gevär och ammunition. Så har skett inom vår kommun. Då har fjärdingsmannen eller polismannen varit där och tagit geväret och tillståndsbeviset från vederbörande, och det är helt naturligt att myndigheterna måste göra så. Nu skall landsfiskalen pröva sinnessillståndet hos alla lojala personer, som önska köpa gevär och inneha sådant. Jag tror att det blir ett ganska märkvärdigt bedömande av sinnessillståndet på den vägen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ericsson i Sörsjön begär-

Motion angående rätt för innehavare av skjutvapen att utan särskilt tillstånd förvärva ammunition för dessa vapen. (Forts.)

de emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 20.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående utredning av möjligheterna att genom lagstiftning begränsa och råda bot på missförhållanden inom den s. k. agenthandeln.

Motion angående missförhållanden inom den s. k. agenthandeln.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 71, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Vigelsbo m. fl.* yrkat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheterna att genom lagstiftningsåtgärder begränsa och råda bot på missförhållandena inom den s. k. agenthandeln.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II:71, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Pettersson* i Ersbacken.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *Pettersson* i Ersbacken: Herr talman! Man får ge våra köpmän och handelsorganisationer ett mycket varmt erkännande för det sätt, varpå de skött varudistributionen. Särskilt nu under den tilländagångna kristiden ha de skött denna distribuering på ett mycket erkännansvärt sätt. Det är därför mycket underligt att se, hur första lagutskottet skrivit i sitt avslagsyrkande. Utskottet har skrivit, att denna agentverksamhet har en mycket viktig uppgift att fylla i samhället.

Vi äro några ledamöter som motionerat om att man skulle försöka få denna agentverksamhet under en smula kontroll, så att man hade litet överblick över det hela. Under behandlingen av detta ärende i första lagutskottet inträffade en ganska komisk händelse. En av ledamöterna inom utskottet berättade, att när han vid ett tillfälle kom hem var hans fru ansatt av en dylik agent, som höll på att sälja ett bokverk till henne. Det är skada, att inte ledamoten är här själv i dag, men jag fick i alla fall tala om det. När han kom hem, var det bara att skriva på namnet. Det gällde köp av ett bokverk som hette »Våra barn» och som skulle bli mycket värdefullt för familjen. Agenten höll på att övertala frun, men då kom maken hem i rätt ögonblick och avstyrde det hela. Priset var här bara några tior, men det var ju bara den gången; det kan ju bli flera gånger.

Detta är en rörelse, som inte enbart kan lokaliseras till landsbygden, utan den

Motion angående missförhållanden inom den s. k. agenthandeln. (Forts.)

berör både stad och land. Vi ha väl alla hört historien om bonden, som sålde sin enda ko för att köpa en separator. Han blev lurad av en sådan där agent. Från denna stad veta vi, hur många skojare möta vid tågans ankomst till Stockholm. Den resande landsortsbon mötes av agenter, som vilja sälja klockor, förstoringer, reservoarpenor o. s. v., och blir landsortsbon indragen på ett kafé kan det vankas ett kok stryk om det vill sig väl.

Vi veta, att det i städerna brukar stå anslaget i portar i fastigheterna »I detta hus är det förbjudet att utbjuda varor» eller »All dörrknackning är förbjuden». Inte förty uppträda många personer och knacka på dörrarna och vilja sälja allt möjligt skräp och lura på dem som äro hemma. Vi ha tänkt, att man något så när skulle kunna få in detta under kontroll, ty vi inse inte att denna verksamhet har någon viktig funktion att fylla. Vi kunna helt och hållet undvara denna verksamhet och i stället anlita de fasta affärsmännen och köpmannaorganisationerna.

Detta problem har även en annan sida. Det talas så mycket om, och det med rätta, att det råder en stor brist på folk i våra fabriker och verkstäder. Det talas om att införa 20 000 italienare i landet för att fylla vakanserna i våra verkstäder och fabriker. Om man tänker sig att det finns 10 000 skojare i Stockholm och 10 000 i landsorten som kunna skolas om till nyttigt arbete, så kunde man ha dessa 20 000 arbetare att tillgå, och man behövde inte importera de där porslinsgubbarna från Italien. På det sättet slog man två flugor i en smäll.

Jag anser således, att man borde försöka få in denna agentverksamhet under någon kontroll, så att man fick litet ordning och reda i det hela, i synnerhet som det inte alls är något behov av denna verksamhet. Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 71 i andra kammaren.

Herr Rylander: Herr talman! Vad det här ytterst gäller är ju att skaffa garantier mot den mänskliga enfalden och dumheten, och några sådana garantier stå väl egentligen inte att få. Man kan aldrig räkna med att alla agenter äro lika bra, att alla äro lika hederliga och inte heller att alla köpare äro lika förståndiga här i landet.

De flesta agenter, som äro ute och sälja, äro icke bedrägliga; dessa äro nog ganska få. Oärliga agenter kan man i de flesta fall komma åt genom de lagbestämmelser, som finnas i 21 kap. strafflagen. Anledningen till att brottsliga metoder inte påtalas i större utsträckning torde vara den, att de personer som blivit lurade ofta inte vilja tala om detta och tillse att bedragarna bli näpsta.

Åtskilliga av de agenter, mot vilkas verksamhet motionärerna reagera, äro säkerligen fullt hederliga personer. Det är bara det att de ha, eller inbilla sig ha, en otrolig säljarförmåga. De gå inte, när den tilltänkta köparen sagt nej, utan de stanna kvar, lägga på en ny skiva och helt enkelt trötta ut köparen. På sådant kan man inte råda bot genom att stifta några lagar. Och första lagutskottet kan i år lika litet som förra året anse, att det skulle vara en förnuftig ordning att här gå in för vad motionärerna föreslagit, nämligen att tillskapa en formell auktorisation för agenter. De skulle således under sina färder ha med sig och förete papper från länsstyrelsen, som skulle på något sätt göra sannolikt, dels att de själva äro förträffliga personer, dels att de företag de representera ha gott anseende och ha pengar att betala eventuella skadestånd med. Ingenting mer eller mindre är det man här föreslår. Det är ju klart, att om en sådan garanti skall ha något värde, måste den föregås av en verklig prövning av länsstyrelsen, och det skulle ju leda till en apparat av väldiga mått, om man skulle belasta de redan hårt beträngda länsstyrelserna med en sådan arbetsuppgift. Dessutom skulle en sådan auktorisation medföra en alldeles särskild nackdel, då köparna eller spekulanterna eventuellt kunde förledas att vara

Motion angående missförhållanden inom den s. k. agenthandeln. (Forts.)
mindre nogräknade och inte använda sitt eget omdöme om agenten och det intryck han gör, och detta just därför att de litade på den auktorisation, länsstyrelsen givit.

Det har fallit sig så, att jag som domare kommit att taga befattning med åtskilliga sådana här fall, där folk blivit lurade och fått betala. Man har köpt »Svenska gods och gårdar» och »Våra barn» och allt vad det nu varit, och när agenten väl lyckats göra affär och givit sig av har man blivit ångerköpt. Sedan har man naturligtvis fått betala vad det kostat, men många ha kommit in till rätten och berättat sina dystra öden, hur de blevo övertalade att köpa det och det förnämliga verket. Jag måste säga, att i de flesta fall har det inte legat något bedrägeri bakom, utan man har helt enkelt fallit i farstun, som man säger, för en pratför karl, och sådant kan man aldrig stifta några lagar mot.

Herr Pettersson i Ersbacken sade i utskottet — och det ligger någonting i det — att det effektivaste medlet att råda bot på detta är, att man själv blir bränd, själv råkar ut för att bli lurad. Nu behöver man kanske inte själv bli lurad; det kan nog räcka med att man får höra talas om att andra blivit lurade, och jag skulle faktiskt såsom en framkomlig väg vilja rekommendera, att olika organisationer, som genom sina medlemsblad och på annat sätt ha möjlighet att komma i kontakt med folk, redogjorde för sådana fall, där skumma metoder kommit till användning och människor blivit lurade. Jag undrar, om inte då marknaden ganska snart skulle bli dålig för sådana mindre nogräknade agenter.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Jag måste säga, att frågan om de kringresande agenterna och deras verksamhet har mycket större betydelse än vad utskottet och dess talesman här, borgmästare Rylander, tyckas anse. Det är väldiga belopp, som omsättas genom denna handel, och det är en mängd olika varor, som de kringresande agenterna pracka på människorna mot deras vilja. Visst är det en del varor, som kunna sägas vara både goda och nyttiga, som säljas på detta sätt, men det mesta måste dock betraktas som onödiga och verkligt dåliga saker, som med olika slags övertalningsmetoder luras på folk. Köparna ha ju inte möjlighet annat än i efterhand, när det är för sent, att konstatera vilka varor de ha fått, och då finner man nästan alltid, att man har blivit lurad. Man har kanske bundit sig för betalningar, uppgående till stora belopp, för varor som man inte alls behöver. Gäller det sådana varor, som man har gagn av, får man också betala mycket mer än om man hade gått till den bofasta, lojala handeln.

Det kan inte vara gagneligt ur samhällets synpunkt, att de kringresande agenterna på detta sätt skola få dels lura på folk sådant som de inte behöva, dels ta ut mycket högre priser än varorna betinga, om de köpas hos den fasta handeln.

Det finns emellertid — och det var egentligen därför, herr talman, som jag begärt ordet — ett särskilt skäl, som gör att agenthandeln just nu borde bli föremål för en reglering eller inskränkning. Såsom vi alla veta, komma fr. o. m. nästa år folkpensionerna att avsevärt höjas. Det blir många hundra miljoner i nya statsmedel, som komma att spridas ut över landet. Detsamma gäller de föreslagna barnbidragen. Tyvärr måste man räkna med att de många kringresande agenterna inte komma att försumma att ta hand om så mycket som möjligt av dessa miljoner. Man kommer att med alla möjliga, både kända och hittills okända övertalningsmetoder försöka förmå mottagarna av de ökade folkpensionerna och de nya barnbidragen att köpa en mängd varor, vartill dessa pengar knappast varit avsedda. Det kommer — det kunna de ärade kammar-

Motion angående missförhållanden inom den s. k. agenthandeln. (Forts.) ledamöterna vara övertygade om — att köpas en mängd radioapparater i lyxutförande, dyrbara bokverk i skinnband och mycket annat, som vederbörande köpare inte ha något behov av och inte heller någon större glädje av.

För min del anser jag det vara ett verkligt samhällsintresse, att folkpensionerna och barnbidragen komma till den användning, som har avsetts, d. v. s. att folkpensionärer och barn få tillgång till bättre och rikligare mat, bättre kläder och bostäder och sådant, och det vore säkerligen ett betydelsefullt led i strävandena att nå detta syfte, om man stävjade de kringresande agenternas verksamhet.

Jag säger än en gång, att utskottet nog har tagit alltför lätt på denna sak, och jag tror inte att den synpunkt, som jag här särskilt har framfört, har beaktats av utskottet — i varje fall finns den inte på något sätt redovisad i utskottets utlåtande. Jag vill därför helt instämma i yrkandet om bifall till motionen. Dess kläm går, såsom var och en kan finna, ut på att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheterna att genom lagstiftningsåtgärder begränsa och råda bot på missförhållanden inom den s. k. agenthandeln. Jag tycker att det är ett så försiktigt förslag, att vi borde kunna gå med därpå.

Jag ber sålunda, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar *Hammarlund* och *Boman* i Stafsund.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Det är verkligen beklagligt, att agenternas verksamhet, särskilt ute på landsbygden, skall få fortgå som hittills. I regel är det dåliga varor, som man kommer och prackar på de kanske mindre erfarna och reflekterande köparna, och som det nu är, utgöra dessa agenter faktiskt en ren landsplåga. Jag tycker därför för min del, att motionärerna varit väl blygsamma när de framställt sitt yrkande. De borde ha begärt ett rent förbud för agenthandeln. Dels är det, såsom jag nyss sade, dåliga varor som säljas, dels finns det ju inte någon kontroll över dessa agents verksamhet. Många driva i alla fall en rätt stor rörelse, som naturligtvis också ger en viss inkomst, och särskilt nu, när beskattningen kommer att gå så hårt åt alla inkomster, tycker man verkligen, att även agenternas verksamhet borde ligga under någon kontroll.

Även om motionärerna sålunda enligt min mening varit en smula för välvilliga, är det i alla fall ett steg i rätt riktning att en utredning göres, och jag skulle därför vilja vädja till riksdagen att bifalla motionen, så att det kunde bli ett slut på den landsplåga, som agenterna faktiskt utgöra. Jag har läst, att förr i världen hade människorna att kämpa mot gräshoppsvärmarna och deras ödeläggelse. Nu är det, särskilt på landsbygden, agenterna och deras verksamhet, som man har att dragas med, och den ena plågan är nog inte mindre än den andra.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr **Rylander**: Herr talman: Herr Andersson i Dunker talar här om att en ny synpunkt skulle ha tillkommit genom ökningen av folkpensionerna och att detta inte skulle ha beaktats i utskottets utlåtande. Jag har mycket svårt att förstå, att utskottet skulle ha kunnat skriva någonting om att denna fråga komme i ett annat läge genom höjningen av folkpensionerna. Jag vill för min del faktiskt inte vara med om att i ett utskottsutlåtande säga, att de svenska folkpensionärerna skulle vara några särskilt enfaldiga och dumma personer, som det vore lätt att övertala till dåraktiga affärer.

Motion angående missförhållanden inom den s. k. agenthandeln. (Forts.)

Jag tror inte heller, att frågan om den s. k. agenthandeln har den stora betydelse, som man här vill göra gällande. Jag är själv född och uppfostrad på landsbygden, men jag har inte något minne av att man därute på landet både nu och då blev skojad och lurad av kringresande agenter. Jag tycker emellertid, såsom jag redan tidigare sagt, att det på alla upptänkliga sätt bör spridas upplysning om att det alltid är förenat med en viss risk och kräver särskild omtanke att inlåta sig på affärshandlingar med personer, om vilka man inte har den ringaste kännedom.

Jag kan inte finna annat än att den enda möjligheten att verkligen komma åt de missförhållanden, som tvevelsutan förekomma i en del enstaka fall, skulle vara att förbjuda all agenthandel, men jag undrar, om riksdagen är beredd att rucka på den svenska näringsfriheten i den utsträckning, som detta skulle innebära. Att gå på den linje, som motionärerna här föreslagit, skulle ju ytterst innebära, att man överför ansvaret för de kringresande agenternas verksamhet på statsmyndigheterna. Det är inte tänkbart, att en prövning, hur noggrant den än gjordes, skulle kunna förebygga alla missförhållanden.

För övrigt får man, när man läser yttranden av de sammanslutningar som hördes, då frågan sist var uppe, en ganska klar uppfattning om att det ingalunda bara är en formell auktorisation, som ifrågasättes, utan en auktorisation, grundad på ett reellt bedömande av vederbörande agents förutsättningar och vederbörande affärsföretags förmåga att uppfylla sina skyldigheter gentemot köparen. Jag vill erinra om vad Sveriges lantbruksförbund yttrade. Lantbruksförbundet säger: »Men denna form av kontroll måste utövas med stor urskillning och ej obetydlig stränghet samt handhas av omdömesgilla personer med god tillgång på informationer. I annat fall blir den lätt ineffektiv och kan motverka sitt eget syfte, därigenom att en agent med officiellt intyg från statlig myndighet ger köparen ett intryck av att innehavaren är jämställd med andra företag eller köpmän på platsen.»

Man har tydligen tänkt sig, att länsstyrelsen skulle sitta med en fin våg och väga varje liten agent med guldvikt.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Herr Rylander slutade med att säga, att länsstyrelserna skulle behöva sitta med en fin våg och väga varje agent med guldvikt. Det gjorde han sedan han citerat lantbruksförbundets remissyttrande, men det var ingalunda så lantbruksförbundet formulerade sitt yttrande eller tänkte sig saken. Det var tydligt inställt på att man här skulle gå fram med verklig stränghet, och det är det jag, och jag tror också motionärerna, åsyftat. Det behövs inte någon guldväg, men man skall i möjligaste mån söka förhindra dessa kringresande agents verksamhet.

Herr Rylander började med att säga, att jag skulle påstått att folkpensionärerna vore något särskilt lättlurat släkte. Det sade jag inte, herr Rylander, men jag sade att dessa kringresande agenter veta, att folkpensionärerna nu få ganska betydande öknings i sina pensioner. De komma att utnyttja vetenskapen om delta och vända sig just till folkpensionärerna och lura på dem en massa saker, som de inte behöva, liksom de komma att vända sig till dem som få barnbidrag. Det gör att dessa pengar skulle komma att användas för andra ändamål än de äro avsedda för, och det anser jag vore till verklig skada.

Herr Rylander talade om att han var född på landet men inte haft något besvär av agenter. Jag är också född och uppväxt på landet. Jag vill kanske inte säga att jag har haft så mycket besvär av agenterna, men jag har i alla fall haft besväret att köra ut dem när de kommit, och det kan vara besvär nog. Jag har annars lärt mig av andras bittra erfarenheter att man inte

Motion angående missförhållanden inom den s. k. agenthandeln. (Forts.)
 skall handla med agenter, men alla se inte lika förnuftigt som herr Rylander och jag på denna sak och köra ut agenterna, utan de släppa in dem och låta sig så småningom övertalas av deras utomordentliga svada.

Ja, herr talman, jag kan inte annat än vidhålla mitt yrkande, ty jag tror att det är angeläget och i högsta grad angeläget, att det snarast möjligt göres något för att stävja denna agentverksamhet, som för övrigt ingalunda begränsar sig till landsbygden utan förekommer även i tätorterna.

Herr **Hedlund** i Rådomb: Herr talman! Utskottets talesman tycks vara ense med motionärerna om att det inte är riktigt väl beställt på detta område, men han har den uppfattningen liksom utskottet, att man inte kan göra mycket åt det. Mot dumheten kan man inte lagstifta, säger herr Rylander, och det må ju vara sant. Skulle man försöka råda bot på saken genom något omfattande koncessionsförfarande skulle man dels betunga myndigheterna, och dels skulle man kanske inte nå fram till målet utan ge en viss auktorisation åt de kringresande agenterna, säger herr Rylander, och det må också vara riktigt.

Men är det nu alldeles säkert att det är nödvändigt att ovillkorligen gå fram med sådana drastiska medel? Att här i hast komma med några förslag är naturligtvis omöjligt, men jag för min del anser det inte uteslutet att man skulle kunna stadga t. ex. att ett avtal upprättat i denna ordning, alltså ett avtal med en kringresande agent, skulle kunna frånträdas genom att köparen efter en vecka, då han fått tillfälle att besinna sig, vände sig till firman och anhöll att få annullera avtalet. Det kan ju finnas många andra uppslag, som åtminstone äro värda att tänka på, och med hänsyn därtill skulle jag vilja sätta i fråga, om det ändå inte vore klokt, när man är på det klara med att här råda ganska stora olägenheter, att bifalla ett yrkande om en förutsättningslös utredning.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Andersson i Dunker, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 21.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skärpning av bestämmelserna i 63 § alkoholistlagen.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 22.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om översyn av bestämmelserna i lagen om expropriation i syfte att förebygga rättsförluster vid handläggning och avgörande av expropriationsmål.

Motion om översyn av lagen om expropriation i syfte att förebygga rättsförluster i expropriationsmål.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Werner**: Herr talman! Det är inte min avsikt att ställa något yrkande, såsom saken nu ligger till, men jag har dristat mig att begära ordet för att något belysa motionens innehåll.

Under de senaste åren har på lagstiftningens område bedrivits ett ganska omfattande reformeringsarbete. Vissa delar av lagstiftningen, såsom rättstillämpningen, ha dock lämnats oberörda och förete just nu mycket betydande brister. Dit hör bland annat lagstiftningen rörande skadeståndsrätten och för övrigt lagstiftningen rörande rättstillämpningen vid expropriationsförfarandet.

Med expropriationsförfarandet följer ett ganska djupgående ingrepp i bestående rättsförhållanden. Det gäller kanske framför allt, när det allmännas intresse kräver ingrepp på annans egendom, t. ex. för framdragande av en autostrada, vilket ofta sker diagonalt genom brukningsdelarna, för framdragande av elektriska kraftlinjer genom skogarna eller för upplåtelse av jord för anläggande av flygfält. Man kanske kan vänta, att expropriationsförfarandet inom den närmaste framtiden kommer till vidgad användning när det gäller planläggning och arrondering av brukningsdelarna eller den jordrationalisering, som man motser kommer att sättas i verket inom en nära framtid. Det gäller då att så långt möjligt skapa ett starkt rättsskydd mot de brister som vidlåda den nuvarande ordningen.

Den nuvarande expropriationsnämnden har att ensam träffa slutgiltigt avgörande i ekonomiska frågor av mycket stor räckvidd. Det är att märka, att medan man på andra områden när det gäller rättstillämpningen kan överklaga första instansens beslut, så är expropriationsnämndens beslut slutgiltigt och definitivt. Det kan inte vara tillfredsställande att detta får fortsätta. Det framgår ju också av andra lagutskottets utlåtande, att detta förhållande i olika sammanhang har påtalats under en lång följd av år.

Motionärerna ha ju haft den oturen — liksom utskottet den förmånen — att motionen kolliderat med en ny, ingående utredning, och jag har velat begagna tillfället att påpeka nödvändigheten av att denna utredning påskyndar sitt arbete, så att man inom en nära framtid kan skapa ökad rättstrygghet och så att sådana rättsförluster, som nu alltemellanåt äro ytterst påfallande, kunna elimineras. Jag har velat påpeka nödvändigheten av en skyndsam behandling av frågan, och jag uttrycker också den förhoppningen, att den pågående utredningen ville ägna den avgivna motionen och de synpunkter som där framhållits någon uppmärksamhet.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av kammarrens förhandlingar.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 23.

Föredrogs vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); och

jordbruksutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av grunderna för bekämpande av sjukdomen smittsam kastning hos nötkreatur jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 24.

Motion angående införande av en betryggande kontroll å saluförda livsmedelskonserver m. m.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, över motion angående införande av en betryggande kontroll å saluförda livsmedelskonserver m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Fru Nordgren: Herr talman! Andra kammarens andra tillfälliga utskott har avstyrkt föreliggande motion under motivering att en utredning redan är tillstätt för undersökning av de i motionen berörda frågorna. Det framgår av utlåtandet, att den tillsatta utredningen har till uppgift att »undersöka och avgiva förslag i frågan hur en intensifierad forsknings- och upplysningsverksamhet avseende förhållandet mellan konsumtionsvarornas pris och kvalitet lämpligen bör organiseras». Vad vi ha anfört i vår motion gäller emellertid inte »upplysningsverksamhet angående förhållandet mellan konsumtionsvarornas pris och kvalitet», utan det gäller närmast en betryggande kontroll över livsmedelskonservernas tillverkning och en deklaration av vad konservburkarna innehålla. Om man till exempel tar en sådan vara som svamp, så finns det ju ingen möjlighet att kontrollera vad en burk s. k. blandad svamp innehåller. Den innehåller ibland gräs och grus och svampar av olika slag. Går man till våra frukt- och bärkonserver, så finns det ur hälsosynpunkt kanske ingenting att anmärka på, men de innehålla ofta vissa kvantiteter konserveringsmedel som ersättning för socker. Vi anse, att man från husmödrarnas sida bör kunna kräva både att en vara kommer till under betryggande former och att det angives vad den vara man köper egentligen består av.

Nu ha emellertid direktiven för den tillsatta utredningen sträckt sig längre än ovan anförda rubrik utvisar, och utskottet har inhämtat upplysning om att man kommer att ta upp även frågan om kontroll av livsmedelskonserver. Jag vill därför, herr talman, endast uttala en förhoppning om att utredningen snarast möjligt kommer till något resultat i denna fråga. Det är, inte minst med hänsyn till den på grund av husmödrarnas förvärvsarbete utanför hemmen ständigt ökade handeln med konserverade varor, av behovet påkallat att man får en betryggande säkerhet för att tillverkningen av dessa varor äger rum under hygieniska former.

Med hänsyn till att man kan förvänta att denna fråga kommer att tagas upp av ovannämnda utredning, har jag, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölles.

§ 25.

Motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, över motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m.

I motionen II: 326 hade herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* hemställt, dels att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att så snart ske kunde och helst vid 1947 års riksdag en plan framlades för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser samt att i fortsättningen regelbundet framlades dylika planer, dels ock att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl.

Motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m. (Forts.)

Maj:t hemställa om skyndsamt utredning om de lämpligaste administrativa formerna för den ekonomiska planeringen.

Utskottet hemställde, att motionen II:326 ej måtte till någon andra kammararens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Senander**: Herr talman! Utskottets yttrande över vår motion är i all sin torftighet ett synnerligen illustrativt exempel på vilket sveg som kan vara befäst mellan löften och handling i det politiska livet. Efterkrigsprogrammet, som också är regeringsprogram, är ett storslaget program för och ett löfte om en bättre framtid för det svenska folket. Dess huvudlinje är att »samordna den ekonomiska verksamheten till en planmässig hushållning, så att arbetskraft och materiella tillgångar stadigt utnyttjas för en effektiv produktion». Det förklaras också, att en sådan samordning bör ske under samhällets ledning och med en sådan inriktning, att enskilda intressen underordnas de mål, som samfällt eftersträvas. Efterkrigsprogrammet dömer dessutom mycket effektivt ut förkrigstidens ekonomiska system och förklarar detta inkompetent att lösa de problem, som framtiden ställer oss inför.

Den motion, som nu föreligger till avgörande, ansluter sig helt till efterkrigsprogrammets linje. Vi peka i denna motion på en rad åtgärder, som omedelbart måste vidtagas dels för att hindra en inflation och dels för att hejda rutschen mot en ny kris. Våra förslag gå ut på följande:

Förbättring av varutillgången genom åtgärder för ökad produktion, särskilt genom effektivisering av produktions- och distributionsapparaten.

Strängare reglering av importen, så att livsnödvändiga varor ges företräde framför kram och lyxvaror.

Extravinsterna på exporten utnyttjas för att hindra de höga importpriserna att driva upp den inre prisnivån.

Intima handelsförbindelser med de ekonomiska områden, som inte besväras av häftiga prisrörelser och ekonomiska kriser.

Samhällelig planering och kontroll, särskilt av alla investeringsområden.

Effektivisering, skärpning och demokratisering av priskontrollen och dess användning som ett samhälleligt kamporgan mot monopol och kapitalistiska spekulanter.

Snabbt genomförande av de utlovade socialreformerna och av arbetarpartiernas skatteprogram med tilläggsförslaget om engångskatt på större förmögenheter.

Höjning av reallönerna på bekostnad av kapitalisternas profiter, varigenom spekuleringen dämpas, produktionen ökas och en högre effektivitet inom näringslivet framtvingas.

Alla dessa krav kan man återfinna i efterkrigsprogrammet i den ena eller andra formen. Där finnas kraven på ökad produktion och större effektivitet inom näringslivet, importreglering för att trygga tillförseln av nödvändighetsvaror, samhällelig planering och kontroll, bekämpande av monopol och monopolprisbildning, effektivisering av priskontrollen, höjning av reallönerna för arbetarna och med dem jämställda grupper o. s. v.

Denna överensstämmelse mellan vår motion och de bärande tankegångarna i efterkrigsprogrammet tycks emellertid inte ha berett den socialdemokratiska majoriteten i utskottet några större bekymmer. Tvärtom! I utskottets utlåtande avfärdar man lätt och behändigt efterkrigsprogrammets väsentliga ekonomiska linje. Det sker genom att citera vad första kammarens andra tillfälliga

Motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m. (Forts.)

utskottet anförde i sitt utlåtande över en liknande kommunistisk motion vid förra årets riksdag. Utskottet säger: »Det får nämligen anses helt uteslutet att i ett samhälle som vårt, som är i så hög grad beroende av världsmarknaden för avsättning av framställda produkter, göra upp detaljerade flerårsplaner, vilka skulle kunna garantera både fullständig, effektiv och jämn avsättning inom alla delar av näringslivet.»

Lägg märke till att utskottet här på fyra rader drar ett brett streck över vad herrar Wigforss, Myrdal, August Lindberg och andra grubblat över i årtal och gett ut under namn av Arbetarrörelsens efterkrigsprogram. »Det får nämligen anses helt uteslutet» att göra upp flerårsplaner, »vilka skulle kunna garantera både fullständig, effektiv och jämn sysselsättning inom alla delar av näringslivet», förklarar utskottet. Detta uttalande av utskottet, där ju socialdemokraterna ha majoritet, reducerar faktiskt efterkrigsprogrammet till en illusion. Jag vill verkligen fråga utskottets socialdemokratiska ordförande, fru Ekendahl, om hon anser att detta uttalande i något avseende kan bringas i samklang med efterkrigsprogrammets stolta förklaring, att »den huvuduppgift som förestår är att samordna den ekonomiska verksamheten till en planmässig hushållning» och att »en sådan samordning bör ske under samhällets ledning och med en sådan inriktning, att enskilda intressen underordnas de mål, som samfällt eftersträvas».

Eller tillåt mig fråga utskottets ordförande vad hon menar att statsrådet Myrdal har för sig, då han nyligen tillsatt en kommitté med uppgift att utreda förutsättningarna för den svenska utrikeshandels *inriktning och planering på lång sikt*. Mig förefaller det som om statsrådet Myrdal tänkt sig möjligheten av »flerårsplaner» för den svenska utrikeshandeln. Det ser också faktiskt ut som om herr Myrdal inte var främmande för den kommunistiska rekommendationen — som också framföres i vår motion — om intimare handelsförbindelser med ekonomiska områden, som inte besväras av häftiga prisrörelser och ekonomiska kriser. Handelsavtalet med Sovjetunionen utgör en mycket »detaljerad flerårsplan» för den svenska handeln med ett jättestort sådant område.

Men vad har då utskottet att sätta i stället för yrkandet i vår motion, att en plan framlägges för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser och att i fortsättningen dylika planer regelbundet framläggas? Jo, utskottet inskränker sig till förklaringen, att man bör »lämpa efter lägligheten». Jag skulle tro, att det är just så landets PHM-are vilja ha det. Det betyder att vi här i landet, precis som tidigare, skola — för att använda ett populärt uttryck — »hanka» oss fram från situation till situation utan någon planering och utan något perspektiv. Det betyder att ett litet fåtal finanskapitalister som hittills skola få »lämpa efter läglighet» med hänsyn till sina profitintressen och utan hänsyn till folkets behov. Detta är utskottets alternativ till yrkandet i vår motion.

Utskottet förklarar slutligen efter känt mönster, att »intet inträffat, sedan riksdagen sistlidet år hade att behandla frågan, som kan motivera ett ändrat ställningstagande». Till detta bör man kanske göra en stilla erinran om att vi dock i dag befinna oss ett år närmare efterkrigs krisen. Det är snart två år sedan kriget avslutades. Efterkrigsprogrammet har förklarats vara ett program för förhindrande av efterkrigs krisen, framför allt genom en planering i god tid av samhällets produktiva resurser. Hittills ha inga allvarigare åtgärder vidtagits för att från ord till handling omsätta programmets ekonomiska del, som är av avgörande betydelse för att man överhuvud taget skall kunna träffa några föranstaltningar i syfte att hejda rutschen mot en kris.

Motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m. (Forts.)

De förslag vi kommunister ställt i sådant avseende ha avvisats med motiveringar, som tvinga fram frågan: är efterkrigsprogrammet avsett att förverkligas eller är det bara skådebröd? Man skall inte försöka undkomma med att de förslag vi ställt skulle syfta till en planläggning, som inte finge rubbas. Vi ha aldrig för ett ögonblick tänkt oss, att planeringen *i stort* — och jag ber att få understryka det — av samhällsekonomin skulle läggas upp som ett stelt och orubbligt system för årtal framåt. Vi betona tvärtom, att det här är fråga om en planering i stora drag och att det måste finnas plats för nödvändiga korrigeringar med hänsyn till utvecklingens krav. Men läget är i dag sådant, att en samhällsplanering och en ökad kontroll från samhällets sida är oundviklig, om vi inte skola driva mot en ekonomisk kris och ekonomiskt kaos. Jag tycker att de farhågor för den ekonomiska utvecklingen, som komma till synes i debatten om inflationsfaran, borde inbjuda till kraftåtgärder och inte bara till småplotter, som för övrigt bara berör utanverken av det ekonomiska system vi ha här i landet. Det är den kapitalistiska spekulativen som utgör den verkliga inflationsfaran. Vill man avlägsna denna fara, vill man överhuvud taget trygga en annan utveckling än den vi hittills fått bevittna inom kapitalismens ram, så måste man följaktligen ingripa mot storfinansen och förhindra dess hasardspel med folkets och landets intressen.

Den kommunistiska motionen ställer kravet om att göra någonting innan det är för sent på sin spets. Den är en varning mot den sorglöshet, som tar sig uttryck i underlåtenheten att ingripa mot de krafter, som spekulera i kriser och inflation. Utskottet har med en synnerligen torftig motivering avfärdat vår motion. Detta kan emellertid inte hindra mig, herr talman, från att yrka bifall till densamma.

Fru **Ekendahl**: Herr talman! Jag tror inte, att herr Senander behöver vara så rädd för att man från regeringens och socialdemokratiska partiets sida inte menar allvar med efterkrigsprogrammet. Jag tror, att om herr Senander hade tid att lugna sig litet grand till dess någon av de utredningar kommer, som ha utlovats eller signalerats i efterkrigsprogrammet, så skulle herr Senander inte ha anledning att vara så orolig i dag, vare sig för partiets löften eller för den framtida ekonomiska politiken.

Beträffande inflationen, som herr Senander var inne på, tror jag herr Senander skulle ha större nytta av att rådgöra med sina kolleger i den partiledarkonferens, som för närvarande sammanträder och som ju har att diskutera just den aktuella frågan. Jag tror inte som herr Senander, att man löser inflationsfrågan genom att gå med på en utredning av den i den kommunistiska motionen föreslagna storleksordningen. En sådan utredning måste såvitt jag kan förstå ta rätt avsevärd tid i anspråk. Jag tror man vinner mera på att på allvar gå in för att behålla de premisser, som regeringen i remissdebatten gjorde sig till tolk för, och i partiledarkonferensen verkligen diskutera igenom dessa frågor.

De frågor, som herr Senander ställde till mig i anslutning till vårt yttrande, tänker jag inte ge svar på. Jag hänvisar till vad utskottet sagt i sitt utlåtande, där man pekar på de utredningar som redan pågå, den utredning som är tillsatt i år beträffande industriens lokalisering och på att utskottet i sitt enligt herr Senander torftiga utlåtande säger, att utskottet inte kan finna annat än att en utredning av här ifrågasatt slag måste komma att syssla med just de frågor, som redan äro föremål för utredning.

Jag vill, herr talman, med dessa ord endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m. (Forts.)

Herr **Senander**: Herr talman! Fru Ekendahl menade att man inte behövde vara orolig beträffande spörsmålet om efterkrigsprogrammets genomförande i praktiken, och hon förklarade, att det ligger allvar bakom detsamma. Jag är tacksam för att få en sådan förklaring, men den ha vi fått så många gånger tidigare och ännu har det inte vidtagits någon enda åtgärd, som kunnat rubba storfinansens dominerande inflytande över näringslivet. Vi anse att det är hög tid att man ingriper emot monopolkapitalet och storfinansens, om man överhuvud taget skall kunna klara landet i framtiden och åtminstone mildra verkningarna av en kommande kris.

Vad beträffar frågan om inflationen vill jag framhålla — i anledning av att fru Ekendahl rekommenderade mig att efterhöra hos mina partivänner, som delta i partiledarkonferensen i denna fråga, hurudant läget är — att vi ha ett mycket bra program för inflationens bekämpande som jag är övertygad om också har framförts vid partiledarkonferensen. Det programmet innehåller just de punkter som jag föredrog i början av mitt förra anförande. Jag behöver följaktligen inte inhämta några extra upplysningar. Nu är bara frågan den, om övriga partier och regeringen äro villiga att tillgripa dessa verkliga radikalmedel, som vi rekommendera, för att hindra en inflatorisk utveckling.

Jag vill även framhålla att vi icke i vår motion ha begärt en utredning i själva huvudfrågan. Vi ha krävt »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att så snart ske kan och helst vid 1947 års riksdag en plan framlägges för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser samt att i fortsättningen regelbundet framläggas dylika planer». Men vi ha där- emot begärt »skyndsamt utredning om de lämpligaste administrativa formerna för den ekonomiska planeringen». Det är ju tydligt att det i en sådan rent teknisk fråga kan vara behöfligt med en utredning. Vi anse att tidpunkten är inne eller i varje fall borde vara inne att övergå från ord till handling och söka genomföra något av vad efterkrigsprogrammets ekonomiska del förutskickar. Snart nog ha vi krisen över oss, och då vill jag se hur man skall kunna förverkliga efterkrigsprogrammet.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vill nämna ett par ord i anledning av att utskottet talar om att ingenting inträffat sedan i fjol, som motiverar ett annat ståndpunktstagande än då.

Hela vår politiska debatt domineras nu av de påståenden som gjorts från konjunkturinstitutet om den förändrade samhälleliga balansen. Man har talat om för oss att köpkraften ökar med 2 miljarder, medan varutillgångarna ökat med 200 miljoner kronor. Jag skall avstå från att bedöma, om detta påstående är riktigt, men det accepteras i alla fall av de flesta i denna kammare såsom ett mycket alarmerande påstående, som ju också fått bilda underlaget för framställningarna om en särskild konferens mellan partierna för att diskutera frågan, om man skall kunna vidta några åtgärder för att motverka de prisstegrande krafterna. Under sådana förhållanden är det ett mycket vågat påstående att göra gällande, att ingenting har inträffat som kan föranleda ett förnyat ståndpunktstagande. Det är dock någonting ganska exceptionellt, när man anser sig vara tvungen att vidta en sådan åtgärd som denna konferens ovanför riksdagens huvud och ovanför partierna för att lösa en, som man menar, mycket svårlöst aktuell fråga.

Min partikamrat herr Senander har redan talat om inflationsproblemet, och fru Ekendahl har också berört ifrågavarande konferens. Det är ju tillräckligt att hänvisa till detta för att visa, hur ovederhäftigt och lättsinnigt man från utskottets sida formulerat sitt avslagsyrkande på den kommunistiska motio-

Motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m. (Forts.)

nen. Vi anse också att situationen kommer att bli synnerligen allvarlig, när man efter hand kommer i det läget, att efterfrågan icke kommer att hålla jämna steg med tillgången på varor. Vi veta inte vilket ögonblick detta kan inträffa — det kan bli mycket snart — och vi komma då att få problem av helt annan karaktär att brottas med. Vi stå då utan någon plan, liksom vi stå utan någon plan i dag, när man förbrukat större delen av valutatillgångarna för att kunna importera varor för att på det sättet hålla prisnivån nere.

Man behöver bara betrakta det allmänna sätt, varpå det hela får utvecklas för att inse, att svagheten ligger i bristen på en samhällelig ledning utav produktionen, så att man verkligen får fram en ordentlig hushållsplanering och efter den kan inrikta de produktiva krafterna på de aktuella uppgifterna. Det sades i fjol från utskottets sida — vilket också nu åberopats — att det kunde vara önskvärt med en fastare utformning av de prognoser som redan tidigare givits. Jag skulle vilja fråga utskottets ordförande: har det blivit någon fastare utformning av dessa prognoser? Alla veta, att om det var något allvar i de uttalanden, som riksdagen gjorde i fjol, ha de inte — det är i varje fall min mening — tagits så seriöst från regeringens sida.

När man också åberopar fjolårets uttalande, att vårt beroende av exporten gör det omöjligt att trygga en både effektiv och jämn sysselsättning inom alla delar av näringslivet, skulle jag vilja fråga: hur kunna de, som åberopa sig på och underskrivit detta, tala om att vi ha ett regeringsprogram som skall skapa full sysselsättning? Det är ju direkt polemik mot detta regeringsprogram! Inte minst vår utrikeshandels utveckling är ett mycket starkt skäl för en sådan hushållsplan, för en sådan samhällsplanering. Det förhåller sig alldeles tvärt emot vad utskottet påstår, det förhåller sig så att just utrikeshandeln och vårt beroende av exporten är det viktigaste skälet till att man måste åstadkomma en central planering.

För närvarande råder ju här det förhållandet att massor av produktiva krafter icke komma till användning. Se på cellulosaindustrin! Det finns ingen-ting önskvärdare än att nu väsentligt kunna öka exporten. I stället utnyttja vi inte cellulosaindustrin till mer än kanske 70 procent av dess kapacitet. Man är färdig att lägga ned en gammal cellulosafabrik och avskeda arbetare, fastän man har både råvaror och arbetskraft, men man vidtar inga som helst åtgärder. Nej, detta sätt att låta det hanka och gå, det betyder att man kommer att stå med tomma händer när krisen kommer. Man har inte vidtagit de nödvändiga praktiska åtgärderna för att möta en ny ekonomisk kris. Därför skulle jag vilja säga åt utskottets talesmän här, att det är verkligen ett ganska allvarligt ansvar man tar på sig, när man viftar bort ett sådant spörsmål som någonting som man inte ens behöver skicka ut på remiss utan kan expediera som nummer två av de ärenden som utskottet har fått. Ty den konferens som nu pågår mellan partiledarna borde snarast ha varit en appell till utskottet att vara försiktigt, att vänta och se, huruvida här ändå inte kommer en rekommendation om åtgärder, som stå i överensstämmelse med åtskilligt av det som säges i den motion, som framförts från vårt håll.

När man talar om att det tillsatts en markutredning och en utredning angående industriens lokalisering, måste jag säga att detta berör helt andra saker. Det har ju inte med denna fråga om en central planering av vårt ekonomiska liv att göra, om vi flytta en industri upp till Pajala eller andra obygder eller till landsbygden överhuvud taget. Det har ju inte det samband med denna fråga att få en central överblick och en central ledning av vårt ekonomiska liv, som vederbörande i detta tillfälliga utskott tyckas förutsätta. Därför måste

Motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m. (Forts.)
jag för min del instämma i vad min partikamrat herr Senander sagt, att man här på ett ganska lättfärdigt sätt viftar bort mycket allvarliga frågor.

Herr **Malmberg** i Stockholm: Herr talman! Det talas mycket i denna motion om inflationen. Vi måste i utskottet säga oss, att det ju vore mycket behändigt och önskvärt, om man kunde klara av en inflation genom utredningar. Men man måste väl se saken så, att frågan om inflation är en fråga om omedelbara åtgärder. Andra tillfälliga utskottets kompetens och befogenheter inskränka sig som bekant uteslutande till förslag om utredningar. Vi våga emellertid ha den uppfattningen, att vid en inflation krävs det handling. Och den uppfattningen ha väl också det kommunistiska partiets förespråkare här i sak godkänt, eftersom de anslutit sig till inflationskonferensen. Därmed bortfaller, menar jag, varje anledning att bifalla motionen, som ju huvudsakligen är ett uppkök på förra årets motion i samma ämne.

För övrigt ha vi i utskottet den uppfattningen, att man inte behöver skriva till Kungl. Maj:t i dessa saker. Vi äro övertygade om att Kungl. Maj:t har händerna fulla med att klara just dessa aktuella problem.

Herr **Senander**: Herr talman! I anledning av det senaste anförandet vill jag erinra om att vi ha framlagt ett allmänt program för inflationens bekämpande. Vi begära inte någon utredning i den fråga, vi föreslå konkreta åtgärder som kunna vidtagas inom ganska kort tid, såsom förbättring av varutillgången i landet genom åtgärder för ökad produktion, särskilt effektivisering av produktions- och distributionsapparaten, strängare reglering av importen, samhällelig planering och kontroll o. s. v. Vi föreslå dessutom, att regeringen skall framlägga en plan som syftar till att förverkliga dessa åtgärder.

Herr **Hansson** i Skegrie: Herr talman! Jag har fått den uppfattningen av herr Hagbergs i Luleå anförande, att han gärna ville vifta bort det i motionen som kunde vara litet obehagligt för vederbörande. Det heter nämligen i yrkandet i motionen, att man vill ha en plan för den framtida utvecklingen »samt att i fortsättningen regelbundet framläggas dylika planer». Man har inte här från motionärernas sida berört, att man för framtiden kräver detaljerade planer, avgränsade, givetvis, för vissa perioder. Man har i stället närmast pekat på det allmänna yrkandet, att man vill ha utredning om »de lämpligaste administrativa formerna för den ekonomiska planeringen». Detta senare yrkande är givetvis behagligare att ta fasta på än yrkandet om bestämda flerårsplaner. Att syftet med motionen i år och i föl i realiteten är att införa ett system liknande det, som tillämpas i ett land österut, kommer man icke ifrån, men det finnes den lilla skillnaden mellan oss och detta land, att vi icke äga de råvaror som behövas för att kunna planera på lång sikt, något som man där lättare kan klara upp. Av denna anledning fann utskottet att det för ett land som vårt icke var möjligt att praktiskt göra upp och följa sådana flerårsplaner. Jag är rädd för att de luckor, som enligt herr Senander nu förefinnas mellan utskottets utlåtande och efterkrigsprogrammet, komme att bli större i samhället, om vi skulle söka efterleva uppgjorda flerårsplaner, detta därför att vi sakna förutsättningar för att kunna göra det.

Herr Senander sade också, att utskottet vill lämna efter läglighet. I anledning av detta vill jag säga, att utskottet pekat på en hel del områden, där regeringen och statsmakterna redan planerat åtgärder för att kunna smidigt följa utvecklingen. Jag syftar då på sådana frågor som om landsbygdens avfolkning, om samhällsplanering och om befolknings- och näringsförhållandena i

Motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m. (Forts.)

Sverige. Dessutom ha tillkommit markutredningen och utredningen om näringslivets lokalisering. Utskottet förmenar också, vilket här tidigare sagts, att en utredning i anledning av denna motion icke kan komma förbi de åtgärder, som de tidigare utredningarna måst syssla med, och då är det självklart att utskottet icke kunnat tillstyrka bifall till motionen.

Jag har icke här någon anledning alls att försvara det av herr Senander förtalade efterkrigsprogrammet, men jag tror i alla fall att om det vore så att herr Senander hade större möjligheter att förverkliga det programmet än han nu har, skulle det ändå bli lika stora sådana luckor, som han talar om — om ej större.

Herr **Malmberg** i Stockholm: Herr talman! Herr Senander slår faktiskt in öppna dörrar. Han säger, att i motionen föreslås åtgärder, men om man tittar på vad som föreslås, rör det sig ju i flera fall om sådant som är under utredning, ja i vissa fall till och med om utredningar som redan äro verkställda. I punkten 2 talas det om strängare reglering av importen så att livsnödvändiga varor ges företräde framför kram- och lyxvaror. Detta har redan vunnit gehör hos regeringen. Man har sålunda börjat förbereda den saken. I punkten nr 4 talas det om intimaste möjliga handelsförbindelser med ekonomiska områden, som icke besväras av häftiga prisrörelser och ekonomiska kriser. Även den saken är klar. Vi ha ju rysslandsavtalet. Så är det undan för undan med punkterna. Jag tycker att herr Senander är i bästa samförstånd med utskottet.

Herr **Senander**: Herr talman! Det är ganska betecknande att en av efterkrigsprogrammets motståndare med stor förtjusning och glädje åberopar sig på utskottets utlåtande. Just detta bevisar att vi ha rätt, när vi kritisera utlåtandet i fråga och tala om hur illa det överensstämmer med de riktlinjer, som ha uppdragits i efterkrigsprogrammet.

Herr **Malmberg** i Stockholm lyckades mycket dåligt med sin bevisföring, som gick ut på att de önskemål vi ställt upp i olika punkter i motionen redan äro under behandling eller utredning. Jag vill fråga herr Malmberg, vad som åtgjorts från regeringens sida för att söka åstadkomma en effektivisering av produktionen och distributionsapparaten.

När vi tala om reglering av importen, säger herr Malmberg, att regeringen redan ser till att vi icke få in annat än nödvändiga varor. Men vi tala i motionen om *strängare* reglering. Vi vilja ha en ännu bättre reglering till stånd, som ger nödvändighetsvaror ett absolut företräde framför lyx- och kramvaror. Detta är ej fallet för närvarande. Den erfarenhet jag har från min sysselsättning säger mig att det importeras en mängd onyttiga kramvaror och rena lyxvaror.

Jag kan ej finna att de motargument som framförts ha något större värde. Det bör dessutom fastslås, att ingen vågat taga upp till bemötande det som var det centrala i min kritik mot utskottet, nämligen att utskottet med sin socialdemokratiska majoritet framfört en synpunkt i fråga om den samhällseliga planeringen, som står i diametral motsättning till var efterkrigsprogrammet förutskickat och utlovat.

Herr **Malmberg** i Stockholm: Herr talman! Beträffande punkten 1 i motionen vill jag säga, att vi ju redan ha full sysselsättning här i landet och längre kunna vi väl knappast komma. Sedan är det en annan sak att undersöka om man kan få fram en bättre varutillgång, men den saken är ju under utredning.

Motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m. (Forts.)

Herr Senander talade sedan om flerårsplaner. Det är lätt förklarligt att herr Senander och jag ej förstå varandra. Han talar och tänker ryskt och jag tänker svenskt.

Fru Ekendahl: Herr talman! Man skulle kunna tro att herr Senander är nybörjare här så som han argumenterar. Hur länge ha vi haft fred och möjlighet att arbeta under något så när normala förhållanden? Efterkrigsprogrammet kom ju fram under brinnande krig, och det socialdemokratiska partiet har ju utlovat att genomföra det. Den socialdemokratiska regeringen tillträdde den 1 augusti 1945 och har detta som sitt regeringsprogram. Vad begär herr Senander att man skall uträtta för storverk på den korta tid som gått?

Herr Hagberg i Luleå kallade utskottets utlåtande för synnerligen lättfärdigt, därför att utskottet säger, att såvitt utskottet kan finna intet inträffat sedan riksdagen sistlidet år hade att behandla frågan, som kan motivera ett ändrat ståndpunktstagande, och herr Hagberg fann det vara ganska underligt att icke utskottet observerat den inflationsdebatt som pågår. När utskottet diskuterade denna fråga, funno vi det naturligt, att man icke skulle behöva tala om för riksdagen att partiledarekonferensen rörande inflationsfaran pågick. Vi tyckte, att det var onödigt att ta upp ett sådant yttrande i utskottets utlåtande. Vi trodde inte att den frågan skulle tagas upp från kommunistiskt håll i detta sammanhang, därför att man ju där borde vara underkunnig om att den konferensen var ett initiativ av regeringen, som vittnar om vilja att komma till något som kan vara till gagn för oss alla.

Herr Senander och likaså herr Hagberg i Luleå sade att kommunisterna vid den konferensen lagt fram förslag till åtgärder. Detta känner jag emellertid icke till. Jag anser, att man skall vänta med dessa saker till dess rapport kommer från konferensen. Herr Senander är tydligen bättre underrättad än jag, då han synes känna till vad som behandlats vid konferensen. Jag ser med stora förhoppningar fram emot den tidpunkt då det skall lyckas regeringen att ena partierna om en ekonomisk politik, som kan vara ägnad att gagna landet i en bekvämsam situation. Jag vill emellertid fråga: gagnar det landet och arbetarrörelsen att så som herr Hagberg i Luleå och herr Senander göra söka misstänkliggöra regeringens goda uppsåt och goda vilja att genomföra efterkrigsprogrammet? Nej, det gör det sannerligen icke. Det vittnar icke om annat än att det för dem gäller att skapa good will för det egna partiet. Jag ifrågasätter, om det är den rätta vägen, när det gäller att ha landets bästa för ögonen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Senander: Herr talman! Jag avstår från att svara på herr Malmborgs klumpigheter. Jag anser det vara under min värdighet att taga upp en debatt med en riksdagsman som är så fattig på sakargument, att han måste tillgripa dylika invektiv för att söka klara sig. Till fru Ekendahl skulle jag vilja framhålla, att hon borde vara litet försiktigare då hon talar om »nybörjare». Då hon med sitt namn svarar för utskottets utlåtande, som framstår såsom ett verk av noviser, borde hon iakttaga varsamhet med dylika omdömen om andra.

Fru Ekendahl frågade hur man kan begära att regeringen redan skall ha kunnat hinna uträtta storverk. Vi ha icke begärt något storverk av regeringen i vår motion. Vi ha begärt att regeringen skall framlägga *en plan* för produktionens inriktning och framtida dirigering. Någonting annat ha vi ej begärt. och det bör väl i all rimlighets namn gå för sig att åstadkomma en dylik planläggning.

Motion angående en plan för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser m. m. (Forts.)

Fru Ekendahl frågar vidare, huruvida det gagnar efterkrigsprogrammets genomförande att vi, som hon uttryckte det, misstänkliggöra detsamma. Ja, det ha vi fått höra många gånger förut. Så snart vi våga kritisera socialdemokraternas ställning till efterkrigsprogrammet så heter det, att vi äro ute för att misstänkliggöra detsamma. Det är därför knappast lönt att längre ingå i polemik härutinnan. Om vi framföra kritik och kräva snabbare takt vid genomförandet av efterkrigsprogrammet, vilket ju rör hela arbetarrörelsen, har man då rätt att utan att prestera minsta bevisning för påståendet säga att vi äro ute för att misstänkliggöra det?

Fru Ekendahl: Herr talman! Ja, herr Senander, det har man. Ty jag förutsätter att regeringen är i minst lika mån som herr Senander intresserad av att efterkrigsprogrammet kommer att genomföras. Men även om herr Senander hade suttit i regeringen är det icke säkert att taktiken blivit snabbare. Det bör herr Senander taga hänsyn till. Men det är lätt att klandra när man icke behöver taga ansvaret för vad som är gjort och icke gjort. Det är det jag menar med vad jag sade om att man skall ha landets bästa för ögonen.

När det gäller det socialdemokratiska efterkrigsprogrammet, som kommunisterna också gjort till sitt, skall man inte komma och säga: varför gör icke regeringen något? Redan förra året var man från kommunistiskt håll färdig att komma med den motion som i dag behandlas och som är en avskrift av förra årets motion, som då avlogs av båda kamrarna.

Herr **Malmberg** i Stockholm: Herr talman! Jag förstår icke att herr Senander blev så vredgad över den artighet, som jag uttryckte rörande hans tänkesätt. Ur hans synpunkt måste mitt yttrande vara smickrande, ty det är ju faktiskt ett ryskt tänkesätt att tänka i femårsplaner. Det är ju där det officiella tänkesättet. Det var alltså bara ett konstaterande jag gjorde och därmed kan väl den saken vara avfärdad.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 26.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Adolfsson m. fl.*, nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 71, angående anslag till den sociala hembjälsverksamheten;

fru *Ericsson* i Luleå *m. fl.*, nr 339, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 71, angående anslag till den sociala hembjälsverksamheten;

herr *Olson* i Göteborg, nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 72, med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1947; och

herr *Johansson* i Stockholm, nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 64, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 27.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Osterman**, som yttrade: Herr talman! Enligt tidningsnotis den 4 mars 1947 har vid färjeläget vid Järkvitsle i Lidens socken av Västernorrlands län

Interpellation. (Forts.)

åter inträffat ett olyckstillbud, i det att en postbärare på väg över Indalsälvens is råkade komma i älven och endast genom en lycklig tillfällighet kunde räddas till livet.

En del av Lidens socken, däribland byarna Högland, Västanå, Korsåmon m. fl. med sammanlagt ett par hundra innevånare, ligger på älvens södra sida men saknar, utom vid kyrkbyn, broförbindelse med socknens norra del. Flera byar på södra älvstranden äro, i avsaknad av väg till nyssnämnda bro, för sina förbindelser med socknens huvuddel hänvisade till den långa omvägen över Bispfors i Jämtland eller till den skröpliga färjan vid Järkvitsle. Såväl färjan som nedfartsvägarna till denna utsätta trafikanterna för betydande risker, och under en del av vintern är detta kommunikationsmedel överhuvud taget icke användbart. Byborna måste då för att komma till en mittemot på andra sidan älven belägen plats taga en omväg över närmaste bro på cirka fem mil. Då åtskilliga bybor ha sina hemmansdelar på älvens båda sidor medför detta avsevärda nackdelar. Om de ämna sig till kyrkan, prästen, kommunalmyndigheter, läkaren eller barnmorskan, som äro stationerade i kyrkbyn, tillkommer ytterligare en à två mil. Situationen har för ifrågavarande byinvånare tett sig så olidlig, att västanåborna vid ett tillfälle begärt att deras by skulle anslutas till Fors kommun i Jämtlands län för vinnande av bättre kommunikationer med bl. a. ortsmyndigheterna.

Planer på en bro vid Järkvitsle uppgjordes första gången 1906 men kommo aldrig till utförande. Genom uppvaktningar hos och skrivelser till Länsstyrelse och landshövding ha ortsborna under senare år sökt befordra brofrågans lösning, men tydligen har den kommit i skuggan av större och likaledes betydelsefulla vägprojekt inom länet.

I yttrande den 25 januari 1947 till chefen för kommunikationsdepartementet över en framställning i brofrågan från Lidens församlings kyrkoherde redogör väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för olika alternativ. Ur teknisk synpunkt anses den lämpligaste lösningen vara en bro av stålfackverk till en beräknad kostnad av 1 200 000 kronor. Styrelsen anser emellertid, att en bro vid Järkvitsle icke kan komma till stånd inom överskådlig tid och anför som skäl för sitt avstyrkande bland annat det stora behov av ombyggnad och nybyggnad av broar och vägar, som för närvarande föreligger, det begränsade anslag, som står till förfogande för ändamålet, och för närvarande rådande brist på material och arbetskraft.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avstyrker också att en hängbro av mera provisorisk karaktär för lägre belastning kommer till utförande. Med en hängbro skulle emellertid ortsborna på södra älvsidan anse sina viktigaste kommunikationssvårigheter åtminstone delvis avhjälpna, ehuru väl en mera permanent bro för tyngre belastning vore att föredraga. Den nya bron skulle nämligen också i viss utsträckning komma att tjäna genomgångstrafikens behov.

Med stöd av det här anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

Anser herr statsrådet att ett brobygge över Indalsälven vid Järkvitsle är av sådan angelägenhetsgrad, att det bör komma till stånd inom rimlig tid?

Om så icke är fallet, anser herr statsrådet, att trafiksvårigheterna för den på älvens södra sida boende befolkningen i Lidens socken böra undanröjas genom en vägförbindelse på älvens södra sida?

Denna anhållan bordlades.

§ 28.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr von Friesen, som anförde: Herr talman! Åtskilliga iakttagelser giva vid handen att gällande tulltaxa icke på ett tillräckligt smidigt sätt anpassar sig efter importen av nya värdefulla förbrukningsartiklar. Sålunda har det nya materialet nylon hittills ur tulltaxeringssynpunkt jämförts med konstsilke, och tull utgår därför med samma belopp som för konstsilke. Man behöver i detta sammanhang icke främst tänka på nylonstrumporna, som kanske äro de mest eftersträfvade varorna av detta material, men faktum är att särskilt från U. S. A. offererats andra varor tillverkade av nylon, vilkas utförande och användningssätt äro sådana, att de icke böra tulltaxeras efter samma normer som konstsilke (jag bortser alldeles ifrån det faktum att även nyttoartiklar av konstsilke icke heller böra åsättas så hög tull som för närvarande). Så t. ex. tillverkas i U. S. A. rep gjorda av nylon. Dylika nylonrep vilka i fråga om styrka äro manilla- eller hamprep helt överlägsna kunna emellertid icke nu importeras beroende på att tullen utgår med icke mindre än 15 kr. per kg under det att tullen för rep av hampa och manilla utgår med 0:15 kr. per kg för rep av 5—15 mm diameter och med 0:10 kr. för rep med en diameter över 15 mm. Ett annat liknande fall kan nämnas: från U. S. A. har offererats prima armétält tillverkade av nylonduk. Efter nuvarande tulltaxeringsprinciper blir tullen för dessa lägst 6 kr. och högst 24:60 kr. per kg men för ett vanligt tält tillverkat av bomull, jute eller hampa utgår tullen med endast 1:50 kr. per kg.

I fall som dessa och liknande bör vid fastställandet av tullbeloppet jämförelse i första hand göras med produkter av samma slag och användning. Det måste anses beklagligt om vårt land genom olämplig tullpolitik skulle gå miste om dessa enastående uppfinningar som särskilt i U. S. A. gjorts genom nylonet, och det vore utan tveivel lyckligast om tullen kunde sänkas så mycket för alla förbrukningsartiklar av materialet i fråga, att en tillfredsställande import av dessa varor kunde åstadkommas.

Med stöd av ovanstående får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet uppmärksammat i interpellationen berörda förhållanden, och är herr statsrådet i tillfälle meddela, huruvida man kan emotse sådan ändring i tulltaxan som möjliggör import av det nya materialet nylon?

Denna anhållan bordlades.

§ 29.

Herr Ljungberg erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Inom näringslivet hyser man för närvarande stort bekymmer för bränsleförsörjningen. Att läget är allvarligt kom fram bland annat i det svar på en fråga av herr Beck-Friis i första kammaren, som statsrådet Ericsson lämnade den 12 i förra månaden. En ny och uppseendeväckande varning innebär väl den omständigheten, att pappersindustrien nyligen lär ha blivit anmodad att lämna ifrån sig betydande mängder massaved till förbrukning såsom bränsle — en åtgärd som skulle vara ytterst beklaglig med hänsyn till vårt aktuella utomordentligt stora behov av att förstärka valutareserverna genom export bl. a. av massa och papper samt till svårigheterna med avseende å den inhemska pappersförsörjningen.

Hittills ha vi lyckligtvis varit befriade från tvånget att sätta i kraft de s. k. katastrofplaner för bränslekonsumtionen, vilka uppgjordes under krigs-

Interpellation. (Forts.)

åren och voro avsedda att i trängande läge genomföra en ytterst radikal nedskärning av bränslekonsumtionen för uppvärmning av fastigheter och därjämte räknade med stoppande av driften inom bränslekonsumerande industrier. Nu frågar man sig på många håll om en sådan åtgärd skall bli nödvändig nu, två år efter krigets slut.

Ansvar för bränsleförsörjningen åvilar i nuvarande läge i främsta rummet regeringen och vederbörande myndigheter. Besked måste snarast möjligt lämnas allmänheten rörande situationen. Därvid bör uppmärksammas inte endast dagens läge utan även utsikterna för nästa bränslesäsong. Bland annat skulle det vara av intresse att få veta vilka åtgärder som planerats för att åstadkomma erforderlig vedavverkning och huruvida torvproduktionen är avsedd att återupptagas i nödig omfattning samt om man på vederbörligt håll sört för att förbättra våra möjligheter att lagra brännolja samt vilka åtgärder som i sådant hänseende vidtagits.

På grund av vad sålunda anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet Ericsson få framställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet snarast möjligt lämna riksdagen en utförlig och ingående redogörelse för den nuvarande bränslesituationen i vårt land och vilka åtgärder som planerats för att möta den nuvarande bränslekrisen, samt

2. vill herr statsrådet ange huru regeringen ser på frågan om bränslesituationen under nästkommande säsong samt redogöra för de åtgärder som med hänsyn därtill företagits och planerats?

Denna anhållan bordlades.

§ 30.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tolfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1947/48 till allmänna indragningsstaten; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner.

§ 31.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.29 em.

In fidem
Gunnar Britth.